

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Гальченко С.І.

Етнологія

***Навчально-методичний посібник
для неісторичних спеціальностей***

УДК 94(100):572.(075.8)

ББК 63.51(0) я73-1+63.50я73-1

Б 63

Рецензенти:

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Звіркозький І.В.

доктор історичних наук, професор кафедри суспільних дисциплін і права Черкаського державного технологічного університету

Лазуренко В. М.

Науковий редактор:

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Перехрест О.Г.

Гальченко С.І.

Б 63 Етнологія : навчально-методичний посібник для неісторичних спеціальностей / С.І. Гальченко . – Черкаси : ФОП «АММО», 2014. – 89 с.

ББК 63.51(0) я73-1+63.50я73-1
УДК 94(100):572.(075.8)

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 6 від 27.03.2014)

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	5
3. Програма навчальної ліни.....	5
4. Структура дисципліни.....	10
5. Тематика та зміст семінарських завдань, методичні рекомендації.....	11
6. Самостійна робота.....	27
7. Індивідуальні завдання.....	29
8. Контрольні роботи та медодичні рекомендації для студентів заочного відділення.....	35
9. Термінологічний словник.....	46
10.Методи навчання.....	56
11.Методи контролю.....	56
12.Розподіл балів при оцінюванні зань студентів.....	56
13.Методичне забезпечення.....	57
14.Тестові завдання.....	57
15.Питання для підсумкового контролю.....	73
16.Критерії та система оцінювання знань, умінь, і навичок студентів.....	76
17.Рекомендована література.....	82
18.Інформаційні ресурси.....	91

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань <u>0203,0304</u> (шифр і назва)	за вибором	
	Напрямок підготовки <u>6.020301 Філософія</u> <u>6.030401 Правознавство</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність:	Рік підготовки	
Змістових модулів – 1		2(3)-й	2(3)-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 72		1(2)-й	1(2)-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	2 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		22 год.	44 год.
		Індивідуальні завдання:	
		22 год.	
Вид контролю:			
залік	залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Мета викладання дисципліни “Етнологія” є надати студентам уявлення про головні тенденції розвитку етнологічної науки, навчити студентів осмислювати етнічну історію людства.

2.2. Завдання вивчення дисципліни “Етнологія” є

методичні : виробити вміння аналізувати різні господарсько-культурні типи, з’ясувати і порівнювати основні концептуальні напрямки в етнології;

пізнавальні : ознайомити студентів з теоретичними засадами курсу, етнологічною історією народів Австралії, Азії, Європи, Америки, Африки; набути навички використання етнологічних знань як засобу пізнання основних законів етно- і культурогенезу;

практичні: сформувати у студентів загальнокультурний та історичний погляд на сутність етносу та процеси етногенезу, усвідомлення поняття про різноманітність та рівноцінність етнічних культур.

2.3. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: мовну та етнографічну класифікацію народів світу, виникнення та розвиток етнічних угруповань, критерії визначення етносів, співвідношення сучасної етнічної та політичної карти світу, сучасні етнічні процеси.

вміти: визначити етнічну приналежність окремих груп населення, володіти основами методики збору та впорядкування етнографічних джерел; застосовувати етнографічні знання у педагогічній та науково-дослідницькій роботі, повсякденній побутовій та політичній культурі.

2.4. Міждисциплінарні зв'язки. Перелік дисциплін із зазначенням розділів (тем), засвоєння яких студентам необхідно для вивчення даної дисципліни

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу. Народи світу.

Тема 1. Предмет, мета та завдання курсу. Основна мета і завдання курсу “Етнологія”. Загальна характеристика об’єкту, предмету області, напрямків досліджень у вітчизняній та зарубіжній етнології. Основні категорії та поняття етнологічної науки. Загальнонаукові терміни, вживанні в етнології. Спеціальна термінологія. Категорії з

галузі соціального життя. Терміни сімейно-шлюбних відносин. Основні поняття матеріальної та духовної культури.

Тема 2. Етнологія як система. Основні галузі народознавчої науки. Історична етнологія та палеонтологія. Прикладна етнологія (адміністративна антропологія). Етнічна антропологія. Юридична антропологія. Когнітивна антропологія. Економічна етнологія. Аграрна етнологія та ін. Особливості їх предметної галузі. Основні етнологічні субдисципліни та суміжні дисципліни. Теорія етносу. Етнічні процеси. Етнічна історія. Етнодемографія. Етносоціологія. Етнолінгвістика. Етнопсихологія. Етнопедagogіка. Етноархеологія. Етногеографія. Етнічна екологія тощо. Їх внесок у поглиблення етнологічних досліджень.

Тема 3. Історія етнологічної науки. Етнографічні знання в Стародавній Греції та Римі. Особливості накопичення знань про народи за доби середньовіччя. Географічні відкриття та їх вплив на розвиток етнографічних знань. Посилення уваги до етнографічних знань у просвітницькому XVIII ст. Становлення етнології як науки. Особливості цього процесу в різних країнах. Основні етнологічні школи і напрями та їх роль в розвитку народознавчої науки. Міфологізм. Еволюціонізм та неоеволюціонізм. Дифузійонізм. Фрейдизм та неофрейдизм. Структуралізм. Функціоналізм. Релітивізм тощо. Сучасний стан етнологічної науки в світі.

Тема 4. Класифікації народів світу. Географічна класифікація та її роль у вивченні народів світу. Розбіжності в підходах до виділення географічних регіонів. Антропологічна класифікація. Співвідношення категорій «раса» і «етнос». Основні критерії антропологічної класифікації. Великі раси. Їх ознаки та розміщення. Перехідні та змішані раси. Суть популяційно-генетичної класифікації, її таксономічні основи. Місце в антропологічній класифікації еритроцитарних груп крові, білка сиворотки, візерунків на подушечках пальців рук і ніг, видів часткової колірної сліпоты (дальтонізму) та інших генетичних критеріїв. Особливості використання антропологічної класифікації в етнологічних дослідженнях. Класифікація народів за господарсько-культурними типами, її критерії. Хронологічна обмеженість господарсько-культурної класифікації. Класифікація за релігійною належністю. Принципи релігійної класифікації. Найдавніші форми релігійних вірувань: магія, тотемізм, ананізм, шаманізм тощо та їх роль розвитку духовної культури народів. Політеїстичні і монотеїстичні релігії. Особливості локальних релігій: іудаїзм, зороастризм, брахманізм, сикхізм, конфуціанство, даосизм, синтоїзм тощо. Їх розміщення та вплив на етнічну історію народів. Світові релігії: буддизм,

християнство, іслам. Їх структура. Географічне розміщення світових релігій. Місцеві і племінні вірування та культури. Релігійна структура населення світу. Зменшення впливу релігії в сучасному світі. Етнолінгвістична класифікація. Її роль в етнографічних дослідженнях. Співвідношення понять «етнічна спільність» і «мовна спільність». Поняття “титульність”. Мова і концепції її походження. Категорії етнолінгвістичної класифікації: родина, макрородина, філа, група, підгрупа тощо. Індоевропейська, угро-фінська, тюркська, афразійська (семіто-хамітська), кавказька, монгольська, тунгусо-маньчжурська, китайсько-тибетська та інші мовні родини. Їх склад та розміщення. Порівняльна характеристика слов’янських гілок мов.

Тема 5. Народи Австралії та Океанії. Загальна характеристика регіону. Історико-культурне районування Австралії та Океанії. Особливості історико-культурних районів та етнічний склад. Етногенез народів Австралії та Океанії. Матеріальна та духовна культура народів Австралії. Австралійські аборигени. Їх антропологічний тип, мовні родини, побут, суспільна організація, традиційні заняття, вірування. Особливості традиційно-побутової культури англо-австралійців. Народи Меланезії, Мікронезії, Полінезії. Етнічні процеси в Австралії та Океанії.

Тема 6. Народи Західної Азії. Загальна характеристика азійського материка та його народів. Концепції етногенезу народів регіону. Основні етапи етнічної історії. Сучасний етнічний склад і держави Західної Азії. Господарство. Особливості матеріальної та духовної культури Західної Азії. Сім’я і соціальні відносини. Вірування і релігії. Сучасні етнічні процеси в регіоні.

Тема 7. Народи Південної Азії. Етноси Індії, Бангладеш, Пакистану, Шрі-Ланки, Непалу, Бутану та Мальдів. Етногенез та етнічна історія народів Південної Азії. Мови регіону. Основні господарсько-культурні типи. Матеріальна культура. Сім’я і суспільний лад. Традиції духовної культури. Особливості сучасних етнічних процесів в Південній Азії. Тенденції їх розвитку.

Тема 8. Народи Південно-Східної Азії. Расова та етнічна характеристика народів регіону, їх мовні особливості. Країни Південно-Східної Азії. Основні етапи етнічної історії. Господарська діяльність. Матеріальна культура. Форми сімейно-шлюбних та соціальних відносин. Духовна культура і народна творчість. Вірування і звичаї. Сучасні етнічні процеси в регіоні.

Тема 9. Народи Східної Азії. Етногенез і етнічна історія народів Японії, Китаю, Монголії, Південної та Північної Кореї.

Антропологічний склад та етнолінгвістична класифікація народів регіону. Основні господарсько-культурні типи. Соціальна організація. Специфіка матеріальної та духовної культури народів Східної Азії. Роль релігій в історії народів регіону. Характеристика етнічних процесів.

Тема 10. Народи Середньої (Центральної) Азії . Природні особливості та країни регіону. Етногенез та основні етапи етнічної історії. Етнічний склад населення до монгольських завоювань. Особливості етнічних процесів в Середній Азії в умовах входження її до складу Російської імперії та Радянського Союзу. Сучасний етнічний склад населення. Господарсько-культурні типи. Суспільна організація. Матеріальна та духовна культура. Вірування і звичаї.

Тема 11. Народи Сибіру. Історико-культурні особливості Сибіру. Етногенез і етнічна історія. Завоювання Сибіру Росією та його наслідки. Лінгвістична і антропологічна класифікація народів Сибіру. Сучасний етнічний склад. Господарсько-культурні типи корінного населення Сибіру. Основні форми сучасного господарства Сибіру. Релігійно-міфілогічні уявлення і релігійні культури народів Сибіру. Сучасні етнічні процеси.

Тема 12. Народи Африки. Загальна характеристика африканського континенту. Природно-господарські зони, історико-географічне та історико-культурне районування. Географічне середовище, расовий, етнолінгвістичний та релігійний склад населення. Держави континенту. Етногенез та етнічна історія. Вплив арабської та європейської колонізації на формування сучасного етнічного складу населення. Особливості традиційно-побутової культури народів Північної, Північно-Східної, Західної Тропічної, Центральної, Східної і Південної Африки. Койсанські народи, пігмеї та населення Мадагаскару. Сучасні етнічні процеси на африканському континенті.

Тема 13. Народи Північної Америки. Загальна характеристика американських континентів та їх народів. Етногенез та етнічна історія доколумбової Америки. Країни Північної Америки. Особливості колонізації Північної Америки європейцями і формування її сучасного етнічного складу. Роль у цьому процесі негрів Африки. Расова та лінгвістична характеристика народів регіону. Аборигени Північної Америки. Основні мовні спільності «ескімосько-алеутська, атапаська, алгокіно-вакашська та інші родини». Господарсько-культурні типи до європейської колонізації. Арктичні мисливці та рибалки, лісові мисливці, землероби. Сучасний стан народів Північної Америки. Етнічні процеси в Північній Америці.

Тема 14. Народи Центральної та Південної Америки. Країни Центральної материкової та Карибської і Південної тропічної та помірної Америки. Державні об'єднання доколумбової Америки: інки, ацтеки, майя. Землеробські народи Південної Америки. Європейська колонізація регіону та її наслідки. Роль індіанського, іспанського, португальського, негритянського та інших компонентів у формуванні сучасного етнічного складу населення. Його расові та лінгвістичні особливості. Традиційно-побутова культура та етнічні процеси в країнах Латинської Америки.

Тема 15. Народи Західної Європи. Загальна характеристика материка та його народів. Держава регіону. Етногенез. Етнічний та антропологічний склад населення Західної Європи. Етнолінгвістична класифікація: основні родини, романська, германська, кельтська, фіно-угорська та інші мовні групи. Їхні характерні риси. Регіональні особливості традиційно-побутової культури народів Західної Європи. Сучасні етнічні процеси.

Тема 16. Народи Східної Європи. Слов'яни. Загально-регіональна характеристика: південні, західні і східні слов'яни. Держави і народи. Концепції етногенезу слов'ян. Основні етапи етнічної історії. Подібність та відмінність мов слов'янської групи. Матеріальна і духовна культура. Давні вірування і сучасні релігії. Особливості етнічних процесів у слов'ян.

Тема 17. Неслов'янські народи Східної Європи. Основні регіони розселення неслов'янських народів Східної Європи: Волго-Кам'я, Прибалтика, Європейська Північ, Південь і Південний Захід. Їх антропологічна, етнолінгвістична та релігійна характеристика. Проблеми етногенезу та етнічна історія. Особливості етнічних процесів в рамках Російської імперії та Радянського Союзу. Господарство, матеріальна та духовна культура неслов'янських народів Східної Європи. Сучасні етнічні процеси.

Тема 18. Народи Кавказу. Загальна характеристика Кавказу як особливої історико-етнографічної області. Держави і народи Північного Кавказу і Закавказзя. Антропологічний склад та етнолінгвістична класифікація народів Кавказу. Особливості етногенезу та етнічної історії. Сучасний етнічний склад населення. Заняття, побут, матеріальна та духовна культура народів Кавказу. Суспільне життя та сімейні відносини. Релігійні вірування. Фольклор та мистецтво народів Кавказу. Сучасні етнічні процеси.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Вступ до курсу. Народи світу.												
Тема 1. Предмет, мета та завдання курсу.	2	0,5	1			0,5	2	0,5				1,5
Тема 2. Етнологія як система.	2	0,5	1			0,5	2	0,5				1,5
Тема 3. Історія етнологічної науки.	8,5	0,5			6	2	8,5	0,5			6	2
Тема 4. Класифікації народів світу	2,5	0,5				2	2,5	0,5				2
Тема 5. Народи Австралії та Океанії	3	1	2				3	2				1
Тема 6. Народи Західної Азії.	5	1	2		2		5				2	3
Тема 7. Народи Південної Азії.	4	1			2	1	4				2	2
Тема 8. Народи Південно-Східної Азії.	3,5	0,5			2	1	3,5				2	1,5
Тема 9. Народи Східної Азії.	3,5	0,5			2	1	3,5				2	1,5
Тема 10. Народи Середньої (Центральної) Азії .	3					3	3					3
Тема 11. Народи Сибіру.	3					3	3					3
Тема 12. Народи Африки	6	2	2		2		6				2	4
Тема 13. Народи Північної Америки	4,5	1	1		2	0,5	4,5				2	2,5
Тема 14. Народи Центральної та Південної Америки	4,5	1	1		2	0,5	4,5				2	2,5
Тема 15. Народи Західної Європи.	6,5	2	2		2	0,5	6,5		2		2	2,5
Тема 16. Народи Східної Європи. Слов'яни.	4,5	2	2			0,5	4,5					4,5
Тема 17. Неслов'янські	3					3	3					3

народи Східної Європи												
Тема 18. Народи Кавказу.	3					3	3					3
Усього годин	72	14	14		22	22	72	4	2		22	44

5. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Семінар - особлива форма навчально-теоретичного заняття, що є доповненням до лекційного курсу. Семінар присвячується детальному вивченні окремої теми. На семінарі від студента вимагається активна участь в обговоренні винесених питань щодо зазначеної проблеми.

До семінару студенту слід готуватися відповідально. Завчасно варто ознайомитися з планом семінарського заняття та літературою, що зазначено у списку літератури і не тільки.

Підготовку доцільно розпочати з повторення лекційного матеріалу, опрацювати рекомендовану літературу, при цьому слід зробити відмітки чи закладки, що знадобиться при обговоренні на семінарі. В ході роботи на семінарі необхідно активно брати участь в обговоренні питань, що розглядаються, а по завершенні семінару студент повинен вміти робити висновки що до розглянутих питань.

Структура доповіді складається:

З вступу (зазначається місце проблеми, серед інших; аналізується джерельна база, на матеріалах яких і розкривається тема.), основної частини (основна частина повинна мати чітку логічну побудову. Виклад матеріалу повинен бути послідовним, чітким, позбавлений відступів та повторень.) та висновків.

Семінар-дискусія – на відмінну від традиційної форми проведення семінару з доповіддю передбачає велику кількість учасників, що виступають та наявність різних, зазвичай протилежних точок зору на зазначену проблему.

Для підготовки до такої форми семінарського заняття, студенту необхідно проаналізувати питання, що винесені на обговорення, законспектувати власну точку зору на проблему, при роботі на занятті необхідно активно опонувати доповідачу, якщо в того буде інша точка зору.

Мультимедія – презентація результат науково-дослідної роботи студента, що передбачає самостійне вивчення студентом обраного ним питання і надання результатів у вигляді мультимедійної презентації з використанням ілюстрованого матеріалу, схем, графіків, таблиць. Одним з завдань презентації - надати відеоматеріал з виченого

питання. Під час виступу на семінарі презентація супроводжується усними коментарями доповідача.

Мультимедія-презентація повинна бути представлена обсягом біля 10-20 слайдів:

1. Назва, тема, проблема – 1-2 слайда
2. Проблемне поле – 1-2 слайда
3. Змістовна частина 6-10 слайдів
4. Висновки – 1 слайд.

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу. Народи світу. Семінарське заняття №1

Тема 1,2. Етнологія як наука, предмет, методи взаємозв'язок з іншими науками

(2 години)

Мета : *з'ясувати віхи становлення етнології як науки, вивчити завдання та методи.*

Зміст семінарського заняття

1. Етнологія як наука та історія її становлення
2. Предмет та завдання етнології. Їх еволюція в ХХ столітті.
Понятійний апарат «науки про народи».
3. Методи етнології. Використання в етнології методів інших наук.
4. Взаємозв'язок з іншими науками

Методичні рекомендації:

У першому питанні семінарського заняття необхідно, насамперед, розглянути передісторію етнології та її становлення в якості самостійної дисципліни в різних країнах Європи та США. Слід чітко розмежувати особливості розвитку "національних" гілок етнології в Німеччині, Франції та Росії, а також етнології як складової частини "соціальної антропології" у Великобританії і "культурної антропології" США. Після цього можна перейти до короткого аналізу сучасної ситуації етнологічної науки, в якому виділити основні напрямлення сучасної науки про народи і появи нових суміжних дисциплін на перетині етнології з іншими науками: "етнопсихологія", "Етнодемографія", "Етносоціологія", "етнолінгвістика" і т. д.

Друге питання семінарського заняття передбачає короткий аналіз предметної області етнології та її еволюції в ХХ столітті. З моменту становлення етнології як науки і по теперішній час наскрізною темою її досліджень є генезис етнічних культур та міжетнічних відносин. І якщо спочатку етнологічна наука займалася лише дослідженням традиційних і "примітивних" (з точки зору європейських вчених) товариств та їх культур, то потім історичні події та процеси ХХ ст. привели більшість вчених до переконання, що будь-який народ має

право на самостійне життя, на самобутню культуру, на те, щоб бути рівним в співтоваристві народів - що саме вивчення різних типів культур і має стати основним предметом етнології. Однак за останні десятиліття в результаті мінливої ситуації в світі намітився процес ще більш глибокої диференціації етнологічної науки - незабаром слід очікувати появи нових напрямків. Таким чином, предмет етнології постійно розширюється, що не дає можливості дати чіткого визначення цієї науки. Різні визначення предмета дослідження етнології частково є виразом різних постановок питань, а частково пояснюються існуванням цілого ряду теорій і концепцій. У сукупності всі ці визначення предмета науки, різні способи постановки проблем, їх пояснення і опису і становлять етнологію як науку. Для прикладу слід привести кілька визначень етнології в порівняльному плані (з енциклопедії, зі словника-довідника, з підручників 1982, 1994 і 2000 рр.).

Третє питання семінару пов'язаний з методикою досліджень предмета етнології - тому що в сучасній науці про народи для наукового аналізу використовується найрізноманітніший матеріал і джерела: від описів учених-етнографів і записок мандрівників до безпосередніх спостережень за реакціями на різні ситуації, від фольклорних текстів до офіційних документів і т. д. Природно, що такі різноманітні матеріали припускають різні методи свого отримання та обробки. На сьогоднішній день в етнології склався цілий комплекс методів етнологічних досліджень, що включає в себе: польові дослідження, вивчення письмових джерел та усних переказів, використання археологічних і антропологічних матеріалів, аналіз статистичних джерел (наприклад, переписів населення).

Останнє питання семінарського заняття вимагає від студентів визначення взаємозв'язків етнології з різними, головним чином, суміжними науками, серед яких найбільш близькими до етнології по предмету своїх досліджень є антропологія, культурологія, соціологія, психологія, політологія, географія, етнографія.

Рекомендована література: 12; 13; 23 ;30; 34; 45; 70; 85; 102;122; 123;124; 125; 126; 130;132; 133, 1; 2; 14; 19; 46; 56; 57; 75; 80; 81; 82; 91; 100; 128; 131;137; 140; 143; 144; 147.

Форми контролю: усне опитування

Семінарське заняття №2
Тема 5 . Народи Австралії та Океанії.
(2 години)

***Мета :** з'ясувати різні аспекти і особливості культури та етногенезу населення Австралії та Океанії.*

Зміст семінарського заняття

1. Проблеми етногенезу народів Австралії та Океанії. Основні етапи етнічної історії цього регіону.
2. Населення Австралії та Океанії.
3. Традиційні методи виховання народів цього регіону.
4. Культура народів Австралії та Океанії.
5. Міфологія, звичаї, традиції та обряди у австралійських аборигенів і корінних народів Океанії.

Методичні рекомендації:

В першому питанні семінарського заняття слід, передусім, проаналізувати особливості такого складного і суперечливого процесу як етногенез народів Австралії та Океанії, що є однією з важливих проблем в етнологічній науці. Тому необхідно ознайомитися з основними науковими гіпотезами і висновками по даній тематиці, поступово підводячи до думки про те, що при всій відкритості питань про "кінець" нових племен, про праатьківщину давніх австралійців і океанійців, про процес заселення самого материка і островів Тихого океану, більшість сучасних вчених поділяє наступну думку: освоєння Австралії та Океанії - це не просто міграція, а формування нової культури, спроба пристосуватися до конкретних географічних умов. Потім передбачається перейти до дослідження фундаментальних етапів етнічної історії цього регіону, спираючись на археологічні матеріали та розробки лінгвістів (лексико-статистичний аналіз та інші методи), шляхом складання короткої характеристики головних і побічних міграційних хвиль, а також етномовних процесів.

Друге питання семінарського заняття передбачає вивчення різних аспектів і особливостей населення Австралії та Океанії. Зважаючи на складність і розгалуженість структури, що характеризує динаміку загальнодемографічних процесів і розміщення населення, роботу по підготовці відповіді на дане питання рекомендується вести, використовуючи такі складові:

- історико-культурне районування Австралії та Океанії;
- загальна чисельність, середня щільність і територіальне розміщення населення цього регіону світу;
- антропологічний склад населення і сучасна етнічна структуру населення Австралії та Океанії (некорінні жителі);
- основні групи корінного населення: австралійські аборигени, папуаси, австронезійські народи;
- природний рух населення: народжуваність, смертність і природній приріст населення;

- зовнішні і внутрішні міграції;
- основні етнічні процеси: асиміляція, консолідація, парціація і сепарація;
- рівень урбанізації і типологічна характеристика міст.

Третє питання семінару присвячена ознайомленню з такою актуальною, відкритою і багатосторонньою проблемою, як традиційні методи виховання дітей у народів Австралії і Океанії. Складаючи порівняльну характеристику методів виховання у різних народів цього регіону (на основі робіт таких етнопсихологів, як М. Мід та ін.) слід використовувати ідею про взаємовплив національного характеру на процес інкультуризації. Тому особливу увагу необхідно приділити наступним аспектам:

- дослідження процесу дорослішання у різних народів даного регіону;
- порівняльний аналіз догляду за немовлятами та дитячого виховання;
- вивчення несвідомих установок дорослих членів суспільства по відношенню до дітей;
- вплив "культурних конфігурацій" - особливого способу з'єднання елементів культури, що роблять її єдиним цілим - на типологію особистості;
- мислення дітей у народів традиційних ("архаїчних") культур;
 - способи комунікації між дорослими і дітьми, способи управління дітьми;
- відносини між однолітками;
- способи життєзабезпечення та сімейної організації;
- вивчення ігор та ігрових систем (як дорослих з дітьми, так і дітей один з одним);

Четверте питання семінарського заняття пов'язане з дослідженням різних сторін матеріальної та духовної культури народів Австралії та Океанії. Аналізувати даний комплекс проблем можна поради, виходячи з наведених нижче напрямів та їх складових:

1) Особливості господарства, матеріальної культури і побуту (у корінних народів цього регіону):

- основний вид занять - полювання, рибальство, збиральництво, тваринництво, землеробство;
- знаряддя праці, зброя, житла, засоби пересування;
- одяг, взуття та прикраси; • система харчування та напої,

2) Форми соціального життя:

- суспільний устрій - родоплемінний лад, екзогамні фратрії, основні господарський осередку;
- системи споріднення;
- громадські звичаї;
- сім'я і шлюб,

3) Характерні риси духовної культури:

- релігія корінних жителів Австралії й Океанії: тотемізм, анімізм, культ предків та ін;

- різні форми магії;
- фольклор та народну творчість;
- свято в системі традиційної культури;
- музична культура, танці й танці;
- традиційне образотворче мистецтво;

При підготовці останнього питання семінарського заняття необхідно звернутися до вивчення міфології, традицій, звичаїв, ритуалів і обрядів австралійських аборигенів і народів Океанії, тобто основних ознак та елементів, що складають традиційну (архаїчну) культуру. Відомо, що найважливішим властивістю таких культур є їх синкретизм, що виражається, перш за все, в цілісності, нерозчленованих трьох форм буття: культури, суспільства і людини. Центральним втіленням цього синкретизму постає міф - синкретичне утворення, що сприймає світ як цілісність і містить у зародку всі сфери культури, що виокремилися пізніше. У міфі здійснюється збіг чуттєвого образу, отриманого від певних елементів зовнішнього світу, і спільної ідеї. Він існує не в загальних поняттях, а в конкретно-чуттєвих образах, що веде до тотожності матеріального світу і його картини, духовного образу, створеного людиною. Даний спосіб сприйняття і пояснення світу визначає місце людини в навколишньому світі і формує почуття впевненості для існування і діяльності в ньому.

Другою істотною ознакою безписемних або архаїчних культур є традиційність. Всі особливості структури буття, міфи і обряди, норми та цінності такого суспільства були стабільними, жорсткими і непорушними і передавалися з покоління в покоління як неписаний закон. Влада традиції - цього культурного заміника втраченого людством генетичного способу передачі поведінкових програм - була абсолютною, освяченою міфологічними уявленнями. У традиційній культурі сила традицій також була дуже велика, і хоча поведінка людини було набагато різноманітніше, ніж в архаїчній культурі, все ж і воно підпорядковувалося нормам, виробленим в цілому. Реально ці норми представлені у вигляді сукупності особливих типових програм - стереотипів поведінки, в основі яких лежать не правила, як в сучасному суспільстві, а образи, моделі (споконвічно зафіксовані в міфах), та наслідування їм стає обов'язковою умовою соціального життя колективу. Хоча ці стереотипи поведінки претендують на загальність і абсолютність, на практиці одні з них дотримуються завжди і всіма, в дотриманні інших можливі деякі відхилення і послаблення. Так, менш важливі фрагменти традиційної культури регулюються за допомогою звичаїв - стереотипізовані форм поведінки, пов'язаних з діяльністю, що має практичне значення. Звичаї регламентують вчинки членів етносу в конкретних ситуаціях, регулюють поведінку індивіда в тій чи іншій сфері життя і діяльності, вимагаючи прояву моральних якостей, типових для даного етносу.

Більш високою ступінню регуляції є ритуали, набагато більш жорсткі програми поведінки, які функціонують в сакральному центрі культури, і від їх правильного виконання залежить саме існування цієї культури і народу. Ритуал є послідовність певних дій які відбуваються з метою вплинути на дійсність, мають символічний характер і, як правило, санкціоновані суспільством. У традиційних культурах вважається, що від них залежить саме існування світу, їх найважливіша мета - досягнення ідеального стану світу що характерні злиттям людини, колективу і космосу в гармонійній єдності. Всі ритуали та обряди (обряд є піком ритуальної дії) поділяються на дві основні категорії: 1) негативні - система заборон, покликаних різко розділити світ священного і повсякденного, т. к. мається на увазі, що їх змішання може привести до руйнування світу і безліччю негараздів для людей (наприклад, "табу"), 2) позитивні - покликані, навпаки, наблизити два світи один до одного для відновлення порушеного порядку речей, вихідного сакрального зразку. Складаючи короткий опис обрядів і ритуалів народів Австралії та Океанії, можна скористатися їх найбільш поширеною класифікацією:

кризові ритуали і обряди, що здійснюються індивідом чи групою в критичні періоди життя (наприклад, танець викликання дощу тощо); календарні ритуали, що здійснюються регулярно при настанні окремих природних явищ (зміна пір року, фаз місяця, дозрівання врожаю і т. п.);

- ритуали інтенсифікації - щоб протистояти порушенню рівноваги життя;
- ритуали споріднення, що зачіпають родинні відносини, що сформувалися на основі функціональних взаємозв'язків;
- поведінкові ритуали (уникнення, презентації тощо);
- ритуали переходу (обряди ініціації, ритуали вступу в шлюб, народження старості, народження і смерті).

Рекомендована література: 12; 13; 23 ;30; 34; 45; 70; 85; 102;122; 123;124; 125; 126; 130;132; 133, 1; 2; 14;

Форми контролю: усне опитування

Семінарське заняття №3
(2 години)
Тема 6 . Народи Західної Азії.
(2 години)

Мета : сформувати уявлення про регіон, сучасний етнічний склад та основні етапи його становлення, а також особливості традиційної культури.

Зміст семінарського заняття

1. Етногенез і етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Антропологічна та мовна характеристика.
2. Господарство і матеріальна культура.
3. Суспільні відносини та сім'я.
4. Духовна культура.

Тема реферату: "Релігії народів Передньої Азії".

Методичні рекомендації:

Перше питання семінарського заняття вимагає вивчення двох взаємопов'язаних проблем: виникнення та розвитку народів Західної (Передньої) Азії, а також поступового формування сучасного етнічного складу населення Західної Азії. Перш за все, необхідно ознайомитися з кордонами досліджуваного регіону, поряд з гіпотезою про ранні етапи антропогенезу, які привели до формування людини сучасного виду (зазначивши при цьому дискусійність цієї проблеми). Хоча саме в Східному Середземномор'ї виявлені стоянки неандертальської людини в гротах Схул, Барадост і Табун. Потім слід виділити основні віхи етнічної історії західно-азіатських народів, що призвели до формування сучасної складної етнічної картини:

- поява мезолітичних культур: Натувфійська (Східне Середземномор'я) і зарзійська (Північний Ірак);
- епоха "неолітичної революції" - міграції людей з передгір'їв в алювіальні долини і зародження перших осередків цивілізації і держави (шумери в Південній Месопотамії, Вавілонське і асирійське царство в Дворіччі - III-I тис. до н. е.);
- виникнення держав, заснованих західними семітомовними народами: хананеї і фінікійці, євреї, амореї і арамеї (II-I тис. до н. е.); араби заселяють Аравійський півострів, де до цього мешкали сабеї і мінеї;
- створення держав автохтонними і індоєвропейськими народами Малої Азії та Вірменського нагір'я: хетти, хуррити і урарти, фрігійці і лідійці, вірмени (II-I тис. до н. е.);
- складання потужних деспотичних держав в областях розселення індоєвропейських народів: Персія, Мідія, Парфія, Бактрія;
- формування етносів в античну епоху і середні століття, які говорили на західно-іранських мовах: перси, таджикки, курди, пуштуни та ін;

- епоха арабського завоювання VII-VIII ст. н. е.;
- переселення в північно-західні області Передньої Азії з Середньої Азії тюркських народів (особливо тюрків-сельджуків в XI ст.).

Після цього рекомендується проаналізувати на основі антропологічної та лінгвістичної класифікацій сучасний етнічний стан і сучасні етнічні процеси, що відбуваються в країнах регіону, що вивчається: Туреччини, Ірану, Афганістану, Лівану, Ізраїлю та ін.

Друге питання семінару передбачає вивчення особливостей господарства і матеріальної культури народів Західної Азії, яке слід проводити, спираючись на наступну схему:

- найбільш поширені господарсько-культурні типи (ГКТ): плужне землеробство і номадизм (кочове скотарство);
- типологія ремесел і домашнього виробництва (ковальство, ювелірні та гончарні ремесла, різьблення по дереву, кістки, каменю, виготовлення килимових виробів, ткацтво);
- комунікації і транспорт;
- короткий опис міст Західної Азії;
- типи жител (стаціонарне, кочове - кибитка, намет та ін) ;
- традиційний одяг і прикраси (чоловіча та жіноча);
- системи харчування, традиційна кухня й начиння.

Більш пильну увагу варто приділити сімейно-шлюбній системі взаємин західно-азійських народів, яка базується на нормах релігії і звичаєвого права. До цих пір зустрічається полігамія, ендогамія, ортокузенний шлюб, левірат і т. д.

У третьому питанні семінарського заняття необхідно докладно розглянути структуру суспільних відносин, що склалася у народів досліджуваного регіону. Вона відрізняється значною строкатістю і традиційністю: від розвинених капіталістичних відносин, характерних для Ізраїлю і Туреччини, до архаїчних патріархальних традицій і общинно-плеємної демократії у номадів Афганістану (наприклад, джирга).

При підготовці останнього питання семінару потрібно провести комплексний аналіз основних компонентів духовної культури народів Західної Азії і, враховуючи її складність і різноманітність (а також вплив ісламу), скласти саму загальну характеристику за такими напрямками:

- народна творчість: епічні твори, легенди, казки;
- середньовічна і сучасна світська і духовна література;
- народна музична культура: пісні, музика, танці;
- спортивні змагання на святах;
- особливості архітектури та образотворчого мистецтва;
- типологія релігій: від місцевих магічних культів до "світових" релігій - ісламу і християнства;
- традиційні види народної медицини;

- звичаї і традиції народів Західної Азії.

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Форми контролю: усне опитування

Семінарське заняття №4

Тема 12. Народи Африки

(2 години)

Мета: сформувати уявлення щодо африканського континенту, сконцентрувати увагу на расовому, етнолінгвістичному та релігійному складі населення. Простежити етнічну історію, вплив арабської та європейської колонізації на формування сучасного етнічного складу населення. Порівняти традиційно-побутову культуру народів Північної, Північно-Східної, Західної Тропічної, Центральної, Східної і Південної Африки.

Зміст семінарського заняття

1. Етногенез, етнічна історія та етнічні процеси у народів Африки
2. Історико-культурне районування Африки та населення континенту.
3. Матеріальна культура народів Африки.
4. Духовна культура. Звичаї та традиції.

Тема реферату: Народи Мадагаскару.

Методичні рекомендації:

У першому питанні семінару основна увага повинна бути созереджена на дослідженні процесу етногенезу африканських народів і формуванні сучасних етносів Африки, а також слід проаналізувати головні етапи етнічної історії досліджуваного континенту і розглянути типологію етногенетичних процесів, що відбуваються тут у другій половині ХХ століття. Не варто забувати про те, що до цих пір багато дослідників вважають Африку "колискою людства", де і почався тривалий процес антропогенезу - тут можна навести археологічні матеріали та знахідки у Східній Африці, на яких і ґрунтуються теорії про африканську прабатьківщину людства, незважаючи на те, що ця проблема залишається відкритою і до цього дня. При аналізі етапів етнічної історії континенту рекомендується використовувати таку схему:

- зародження і початок формування основних африканських антропологічних типів в епоху раннього палеоліту;
- перші осередки відтворюючого господарства, в Африці - Тасійська і Бадарійська культури (VI-V тис. до н. е.);

- давньоєгипетська цивілізація і її вплив на багато областей африкано-канського континенту (IV-III тис. до н. е.);
- виникнення і розвиток держав і міст-держав на території Північної і Тропічної Африки в I тис. до н. е. - Мерое, Напата, Нумідія, Мавританія та ін;
- стародавні культури Аксум, Беніну, Зімбабве та ін (I тис. н. Е.);
- арабські завоювання VII-VIII ст. і проникнення ісламу в місцеві культури африканців;
- формування і розвиток глибинних місцевих структур африканських суспільств західного узбережжя і центральних областей - Гана, Малі, Сонгай, Канемо, Борну, Конго, Ангола, Мономотапа та ін;
- європейське проникнення в Африку і етап колоніальної історії континенту.

У другому питанні семінарського заняття потрібно розглянути географічно-етнографічну типологічну схему Африки на 5 областей: Північну, Східну, Центральну, Західну і Південну, а також дати коротку характеристику населення континенту, яке представляє складний конгломерат різного масштабу етносів і етнічних груп (народів), що утворилися в результаті постійних, різних за інтенсивністю і напрямками численних міграцій корінного населення, контактів між окремими його групами. Особливо слід зупинитися на антропологічній та мовній класифікації населення Африки.

Третє питання семінару передбачає вивчення особливостей матеріальної культури африканців, також застосовуючи географічно-етнографічну типологічну схему обласного підрозділу африканського континенту. Враховуючи регіональні відмінності елементів матеріальної культури у народів африканського континенту, необхідно виділити загальні риси, характерні для етносів Африки в цілому: в застосуванні і використанні різних предметів матеріальної культури та побуту, поряд з типологією жител, комунікацій та транспорту, а також традиційних особливостей господарської діяльності, систем харчування, видів ремесел і т. п. Більш докладного аналізу потребує система соціальних відносин і громадських організацій, у тому числі сімейно-шлюбні відносини в африканців, зважаючи на великі різноманітності їх видів, що зустрічаються тут: від звичайного патрилокального шлюбу у нілотів Судану, де кожна сім'я утворює соціально-економічну клітинку або домогосподарство, до родоплемінної організації бушменів і традиційних полігамних сімей у деяких народів Західної Африки, де зберігаються сорорат, левират, відносини "жартівливої спорідненості", "обмінний шлюб".

В останньому питанні семінару слід проаналізувати таке різнобічне явище як духовна культура народів африканського континенту, за наступними складовими (знову використовуючи географічно-етнографічну типологічну схему):

- традиційні вірування африканців: культ предків, племінні культури, віра в духів природи, магичні культури, фетишизм і др.;
- основні релігійні системи, що склалися і що були принесені в Африку: місцеві політеїстичні релігії, поширення світових релігій, афро-християнські секти і др.;
- письмові традиції африканських народів;
- народна творчість Африки: казки, легенди, епічні твори, оповіді про походження племен, їх історії;
- міфологія народів африканського континенту;
- середньовічна і сучасна світська і духовна література;
- музична і танцювальна культури народів Африки: усне музикальна творчість, музика, танці - від обрядових і лікувальних до святкових та розважальних;
- архітектура та образотворче мистецтво;
- традиційне народне прикладне мистецтво: карбування та різьблення по металу, тиснення по шкірі, керамічне і ювелірне виробництво, з виготовленням культових предметів - статуєток, масок тощо.

Уважного розгляду потребує система звичаїв і традицій африканців, яку можна охарактеризувати за допомогою схеми, приведеної в темі 5

Рекомендована література: 28; 49; 92; 93; 109128;.

Форми контролю: усне опитування

Семінарське заняття №5

Тема 13,14 . Америка: етнокультурні регіони, народи та етнічні процеси.

(2 години)

Мета: вивчити Американський континент, простежити етногенез та етнічну історію доколумбової Америки, зупинитися на державних об'єднаннях Центральної та Південної Америки.

Зміст семінарського заняття

1. Етапи етнічної історії та заселення континенту
2. Народи та культури Північної Америки.
3. Мезоамерика: побут, культура, релігія.
4. Індіанці Південної Америки.

Методичні рекомендації:

Перше питання семінарського заняття присвячений комплексу проблем, пов'язаних з етнічною історією і первісним заселенням континенту. На початку слід зупинитися на антропологічній та лінгвістичній (мовної) класифікації народів Америки до європейської колонізації, а потім перейти до особливостей етногенезу та етнічної історії Нового Світу. Особливу увагу необхідно звернути на дискусію

з проблеми результату протоамериканцев через Північно-Східну Азію, а також характеристики основних міграційних хвиль. Далі рекомендується досліджувати різноманітні складові процесу поступового заселення обох материків (Північної і Південної Америки) і поява відтворюючого господарства на континенті (питання про самостійне походження землеробства).

Друге питання семінару передбачає вивчення студентами розгалуженої структури, що виділяють археологи та етнологи культурно-екологічних областей або ареалів проживання корінних жителів Північної Америки. При підготовці відповіді на дане питання, слід застосовувати схему основних ознак етносу, можна скористатися наступною класифікацією аборигенного населення Північної Америки:

- арктичні мисливці і рибалки (предки ескімосів);
- племена лісових мисливців: Алгонкіни (оджибве, наскапі та ін) і атапаски (чайпеваї тощо);
- жителі північно-західного(тихоокеанського) узбережжя: алеути, тлінкіти, хайда, вакаши та ін;
- збирачі та мисливці Каліфорнії: хока, пенути, шошонов, Алгонкіни (Юрок, вйоти), лутуамі і юки;
- індіанці східних лісових областей: Алгонкіни (делавари, могікани тощо), ірокези, муськоги (чоктави, Аппалачі і семінолів), сіу;
- мисливські племена степових областей (прерій): сіу (дакота, ассіно -бійні, Айова, Омаха тощо) і Алгонкіни (арапахо, чейени тощо);
- землероби південного заходу: юто-ацтекські народи (папаго, Піма та ін) - "пуебло" і атапаски (навахо, апачі) .

Третє питання семінарського заняття пов'язане з аналізом різних аспектів найбільш розвинених культур і державних утворень аборигенів Центральної та Південної Америки і, насамперед, майя, ацтеків та інків. При складанні короткої характеристики культур і цивілізацій Мезоамерики (стародавньої Америки) слід виходити з наведеної нижче структури даних перетворень:

- основи господарської економічної діяльності, матеріальної культури і побуту;
- суспільно-політичний устрій;
- особливості релігійних систем та їх вплив на суспільство;
- писемність народів Мезоамерики;
- наукові досягнення та їх використання: складні календарні системи, астрономічні та математичні відкриття;
- архітектура та інші види мистецтва в культурах давньої Америки;
- міфологія, звичаї та ритуали;
- сімейно-шлюбна організація.

У четвертому питанні семінару (як і в другому) основну увагу питання рекомендується зосередити на вивченні сукупності різних

компонентів матеріальної, духовної та соціально-нормативної культури корінних жителів Південної Америки. Зазвичай тут виділяються наступні регіони чи культурно-екологічні ареали:

- мисливці островів Вогненної Землі: алакалуфи і ямана;
- мисливці, збирачі і рибалки лісів і степів Південної Америки;
- хлібороби тропічних лісів материка;
- культури проміжної області Південної Америки: Сан-Агустін і Тайрона;
- жителі Центральних Анд, в основному населяли "імперію" інків: мочика (північне узбережжя), кечуа (область Куско), аймара (південні райони плоскогір'я) та ін.

Рекомендована література: 7; 27; 67; 79; 86; 105; 146; 33; 48; 66; 68; 106; 138; 139.

Форми контролю: усне опитування

Семінарське заняття №6,7 **Тема 15,16 . Народи Європи.** **(4 години)**

Мета: з'ясувати особливості етногенезу народів Європи, ГКТ та матеріальної культури народів Європи.

Зміст семінарського заняття

Формування європейського населення. Основні етапи етнічної історії Європи.

1. Етнічний та лінгвістичний склад. Антропологічна характеристика.
2. Господарство та матеріальна культура європейських народів.
3. Сімейні та суспільні відносини. Свята та обряди.
4. Духовна культура.

рекомендації:

У першому питанні семінарського заняття слід звернутися до короткої характеристики процесу етногенезу і народів Європи, відзначаючи своєрідні риси, притаманні останнім і видатну роль, яку вони відіграли у світовій історії. Разом з тим особливого розгляду потребує тенденція економічного і політичного об'єднання, яка намітилась у досліджуваній історико-етнографічній провінції останнім часом. Основні етапи етнічної історії регіону можна проаналізувати використовуючи наступні напрямки:

- поява предків сучасної людини на континенті на самому древньому етапі в період нижнього палеоліту (не пізніше 1 млн. років тому);
- заселення Європи в епоху верхнього палеоліту (40-13 тис. років до н.е.)

- диференціація господарства у європейців в різних районах континенту в період мезоліту (13-5 тис. років до н.е.);
- зародження і розквіт «егейської» (кріто-Мікенської) цивілізації в Європі (3-2 тис. до н.е.) і міграції великих племен на континенті;
- розвиток грецької (еллінської) і римської цивілізацій, виникнення Римської імперії (2 тис. до н.е. - V ст. н.е.)
- велике переселення народів (III-IX ст. н.е.)
- вторгнення арабів на південний-захід Європи та їх вплив на Піренейях (VIII в. н.е.)
- міграцію скандинавів з півночі на юг (IX -X ст.);
- завоювання турків-османів на південному-сході континенту (XIV-XV ст.);
- етап утворення великих національних держав Західної Європи (XV-XVII ст.);
- імперії нового часу на континенті (XVIII -XX ст.);
- розпад імперій і світові війни в Європі.

Друге питання семінару передбачає короткий аналіз етнічного та мовного складу основних народів Європи, які відносяться головним чином до різних гілок індоєвропейської сім'ї. Розглядаючи сучасну ситуацію слід особливо приділити увагу імміграційним проблемам і внутрішньо регіональним міждержавним міграціям. В расовому відношенні європейське населення (крім саамів) відносять до європеїдної раси, причому зазвичай виділяють три групи антропологічних типів: північну, південну і перехідну. Їх слід вивчати за класичною схемою антропологічної класифікації, використовуючи головні расові ознаки (зріст, будова черепа, форма носа, колір шкіри, очей і волосся тощо).

У Третньому питанні семінарського заняття необхідно докладно зупинитися на характеристиці господарства та матеріальної культури європейців, слідуючи звичної класифікації:

- господарсько-культурна типологія: від новітніх способів і досягнень землеробської агрокультури до тундрового оленярства саамів;
- найважливіші сільськогосподарські культури і тваринницькі породи;
- зброя і знаряддя праці;
- поселення і типи сільських будинків (середземноморський, альпійський, франконський, саксонський, паннонським);
- індустрія, транспорт і комунікації;
- традиційний одяг;
- традиційна система харчування, їжа і напої;
- види ремесел і домашнє виробництво: мережево, вишивка, ювелірна справа, виробництво керамічних і скляних виробів, деяких музичних інструментів.

Четверте питання семінару пов'язаний з вивченням системи сімейного та громадського побуту народів Європи, а також їх обрядово-святкової специфіці. Спочатку слід розглянути деякі історичні особливості, пов'язані з цією проблематикою: принцип майорату, патріархальна сім'я і т.п. У зв'язку з сучасним занепадом народжуваності у більшості країн регіону слід проаналізувати соціально-демографічну політику окремих держав, феномен переважання малої сім'ї. Що ж стосується сімейно-побутових обрядів, то тут переважають порогові та релігійні: весілля, народження дитини, хрещення і ін. Свята теж за рідкісним винятком пов'язані з релігією або календарем: Різдво Христове, Великдень, Новий рік, День всіх святих, День св. Іоанна і т.п. Винятки становлять Масниця, Карнавали і різні локальні свята: день св. Патріка, день св. Мартіна, день св. Йосипа, день св. Люсії. Поряд зі святами слід розглянути і специфічні риси дозвілля і розваг, властивих європейцям: від проблеми впливу клімату на проведення часу жителів (сіеста, відкритість побуту і дозвілля романських народів, корида, «коров'ячі бігу» та ін) до спортивних та ігрових розваг.

В останньому питанні семінарського заняття розкриваються основні аспекти духовної культури народів Європи, використовуючи наступну характерну типологічну схему:

- типологія переважаючих релігій: християнство (католицизм, протестантизм різних течій і православ'я), іслам і іудаїзм;
- народна творчість: епічні твори, легенди, казки, сатиричні оповідання (напр. німецькі шванки);
 - середньовічна і сучасна світська і духовна література;
 - народна музична культура: пісні, музика, танці;
 - симфонічна і оперна музика;
 - драматичне мистецтво і балет;
 - особливості архітектури та образотворчого мистецтва;
 - феномен кіномистецтва;
 - система гуманітарних і природничих наук, розвиток університетського та загальної освіти;
- повсякденні звичаї і традиції народів Європи.

Рекомендована література: 5; 6; 8; 9; 11; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 25; 35; 37; 52; 55; 72; 84; 85; 88; 89; 96; 97; 98; 103; 104; 114; 115; 121; 142.

Форми контролю: усне опитування

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

7.1 Мета та завдання самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів зорієнтована на модульно-рейтингову систему оцінювання знань, вона є базовим елементом університетської освіти, закономірним продовженням лекційної роботи викладача та студента і головне – виявленням організованості студента, здатність оволодіти матеріалом курсу.

Її результативність оцінюється різними формами контролю, балів, передбаченими «Положенням про модульно-рейтингову систему оцінювання знань студентів з дисципліни, викладання яких забезпечує кафедра всесвітньої історії».

Самостійна робота студентів має на меті більш глибоке засвоєння ними теоретичних та аналітичних основ курсу, розвиток творчого мислення, набуття навиків та вмінь у самостійному виборі різних методів пізнання. Самостійна робота тісно узгоджується з лекційним курсом і проводиться за визначеними темами.

Самостійна робота передбачає конкретні визначені викладачем питання теми, які студент готує самостійно. Наслідки самостійної роботи студенти викладають у рефератах, на контрольній роботі, у співбесідах з викладачем.

Працюючи самостійно, слід скористатися підручниками, посібниками, рекомендованою літературою, науково-довідниковими виданнями, можливостями Інтернету. Обов'язковою умовою самостійної роботи є застосування знань, набутих при вивченні інших тем курсу, а також інших історичних дисциплін. Важливим є посилення на історичні джерела та наукову літературу.

7.2 Зміст самостійної роботи

Тема №10. Народи Середньої Азії

1. Етногенез і етнічна історія. Етнолінгвістична характеристика.
2. Господарсько-культурні типи і матеріальна культура.
3. Соціальна організація. Сім'я.
4. Духовна культура.

Методичні рекомендації:

Зверніть увагу на антропологічний склад населення, зокрема змішання європеїдного та монголоїдного елементів. Порівняйте етнічний склад в минулому із сучасним періодом, зупиніться на найважливіших етапах етнічної історії населення Середньої Азії.

Дайте характеристику основних ГКТ, співвідношення етнічних кордонів і меж ГКТ, поява і розвиток землеробства. Порівняйте зрошувальну систему із зрошувальною системою у народів Західної Азії.

Опишіть типи поселень, особливості осель осілого і кочового населення. Прослідкуйте розбіжність в харчуванні осілого населення та кочівників та особливості жіночого та чоловічого комплексу одягу.

Простежте соціальні інститути, роль громади. Які були особливості громадського і сімейного побуту народів Середньої Азії. Зверніть увагу на вплив ісламу на повсякденне життя.

Тема № 11. Народи Сибіру

1. Етнічна історія. Сучасний етнічний склад.
2. Антропологічна та мовна характеристика.
3. Господарсько-культурні типи.
 - ✓ Мисливці і рибалки (господарство, матеріальна культуру та суспільний устрій)
 - ✓ Оленярі тундри і тайги (господарство, матеріальна культуру та суспільний устрій)
 - ✓ Мисливці на морського звіра (господарство, матеріальна культуру та суспільний устрій)
 - ✓ Осілі риболови (господарство, матеріальна культуру та суспільний устрій)
4. Духовна культура.

Методичні рекомендації:

Вивчаючи етнічну історію, приділіть увагу періоду відкриття та освоєння Сибіру. Порівняйте сучасний етнічний і мовний склад населення до моменту відкриття.

Дайте характеристику народам за господарсько-культурними типами, прослідковуючи особливості в матеріальній культурі та їх специфічність. Зверніть увагу на пережитки архаїчних громадських укладів.

Відстежте як вплинула слов'янська міграція в Сибір на господарство, традиційну матеріальну і духовну культуру народів Сибіру.

Тема №17. Неслов'янські народи Східної Європи

1. Народи Волго-Камського регіону (Етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Антропологічна та мовна характеристика. ГКТ. Матеріальна культура та суспільний устрій. Духовна культура та релігія.)
2. Народи Європейської Півночі Росії (Етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Антропологічна та мовна характеристика. ГКТ. Матеріальна культура та суспільний устрій. Духовна культура та релігія.)
3. Народи Прибалтики. (Етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Антропологічна та мовна характеристика. ГКТ. Матеріальна культура та суспільний устрій. Духовна культура та релігія.)

4. Народи Півдня і Південного Заходу (Етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Антропологічна та мовна характеристика. ГКТ. Матеріальна культура та суспільний устрій. Духовна культура та релігія.)

Методичні рекомендації:

Зупиняючись на вивченні кожного регіону, простежте етнічний розвиток та особливості, які притаманні для того чи іншого народу в його господарстві та культурі. Також простежити що спільного і відмінного можна зустріти (у звичаях, обрядах, одязі, матеріальній культурі) у народів в кожному зазначеному регіоні .

Тема №17. Народи Кавказу

1. Антропологічна та мовна характеристика.
2. Етногенез і етнічна історія.
3. Господарсько-культурні типи і матеріальна культура.
4. Соціальна організація. Сім'я.
5. Духовна культура.

Методичні рекомендації:

Опишіть антропологічний склад та дайте лінгвістичну характеристику народів Кавказу, простежте основні етапи етнічної історії народів.

При характеристиці ГКТ зверніть увагу на особливості господарської діяльності в гірській місцевості та на рівнинах, простежте розбіжність в матеріальній культурі у народів гірської місцевості і на рівнинах.

Проаналізуйте вплив міської культури на етнічні процеси, що проходять на території Кавказу.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

З метою поглибленого вивчення основних етнічних процесів, варто зупинитися на розгляді різних концепцій зарубіжних та вітчизняних етнологічних шкіл. З'ясуйте, які наукові концепції були покладені в основу тієї чи іншої етнологічної теорії, з якими іншими науковими дисциплінами вона пов'язана. При цьому варто розглянути наступні питання: ознаки етносу, основні внутрішньоетнічні процеси, структура етносу, етнопсихологія, менталітет, етнічна свідомість і самосвідомість; роль і функції релігії, міфології і культури; варіанти етнічних контактів та конфліктів. Також зверніть увагу на те, що течії та школи XIX ст. вивчали теоретичні питання етнографії в рамках соціології. Досить часто автори не вивчали багатьох питань, якими займається сучасна

етнологія. Через це варто зосередити свою увагу на розгляді авторами етнічних проблем. Необхідне не просто описати різні етнологічні концепції, але й висловити своє ставлення до тих чи інших їх положень (с чим погоджується, з чим ні), відмітити дискусійні моменти.

Осмислення різних концепцій буде корисно при підготовці завдання, яке присвячено етнічним процесам, контактам і конфліктам. Слід звернути увагу на різні фактори, що впливають на внутрішньоетнічні процеси та структуру. Необхідно розглянути:

1. Основні варіанти походження та еволюції етнічних назв (етнонімів).

2. Варіанти і різні рівні етнічних контактів, а також фактори, що впливають на них.

3. Об'єктивні та суб'єктивні причини, сутність і варіанти етнічних конфліктів, а також шляхи їх вирішення, виходячи з історичного досвіду та сучасних світових етнічних процесів.

4. З'ясувати значення понять: націоналізм, нацизм, расизм, патріотизм, національні інтереси, право нації.

Досліджуючи етнічні конфлікти в пострадянському просторі, варто враховувати історичне коріння цих процесів, вплив тоталітарної держави на етнічний розвиток ХХ ст. Варто спиратися у своїх висновках на точні факти, а не емоції, враховуючи те, що дуже важко об'єктивно і неупереджено оцінити глобальні процеси новітньої історії, яка ще не завершилася, а результати їх ще не зрозумілі.

Завдання 1. Теорія етносу в “євразійстві” та “неоєвразійстві” Концепція Л. Н. Гумільова.

План

1. Ознаки етносу.
2. Формування етносу та основні етнічні процеси.
3. Питання етнопсихології та етнічної свідомості.
4. Етнічні контакти та конфлікти.

Завдання 2. Зародження теоретичної етнології в ХІХ – початку ХХ ст. Теорія Еволюціонізму.

План

1. Концепція Е.Б. Тайлора.
2. Концепція Г.С. Спенсера.
3. Концепція Л.Г. Моргана.
4. Концепція Д.Д. Фрезера

Завдання 3. Найновіші концепції в зарубіжній етнології

План

1. Неофункціоналізм (Англія – М. Глюкман)
2. Соціальний структуралізм (Англія – Р. Нідхем)
3. Французька етнологія (М.Годельє, К. Меліссо)
4. Інші концепції.

Завдання 4. Етнічні конфлікти в пострадянському просторі.

План

1. Етнічні контакти і конфлікти, як особлива форма контактів.
2. Причини виникнення конфліктів у окремому регіоні.
3. Історія виникнення конфліктів та способи їх вирішення.

Написання рефератів. Навчальний реферат – це письмова робота, в якій у стислій формі на основі опрацювання наукової та методичної літератури розкривається конкретна проблема чи окремий аспект теми дисципліни.

Реферат складається з плану і таких складових частин: вступ, основна частина (включає розділи і підрозділи), висновки, список використаних джерел і літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, її значення для поглибленого опанування програмного матеріалу, визначається мета та дослідницькі завдання реферату, об'єкт дослідження, загальні методи розкриття теми.

Основна частина може складатися з кількох розділів. В одному з них, як правило, розглядаються рівень дослідження, характеризуються різні точки зору на проблему. В інших розділах розкривається зміст обраної теми, дається опис та аналіз опрацьованого матеріалу, оцінка тих чи інших процесів і явищ, робляться узагальнення щодо окремих аспектів проблеми.

Важливою структурною частиною реферату є висновки. В них лаконічно, без аналізу і обґрунтування робляться узагальнення і формулюються результати виконаної роботи. Висновки засвідчують здатність студента до самостійних узагальнень.

В кінці реферату наводиться список використаної літератури у такій послідовності: монографії, наукова література, періодичні статті.

Оформлення реферату. Обсяг реферату 10 – 15 сторінок. Подається у друкованому вигляді. Розмір лівого поля до 30 мм, правого – не менше 10 мм, верхнього та нижнього – 20 мм.

Теми рефератів:

1. Релігії народів Передньої Азії.

Методичні рекомендації:

В релігійному відношенні велика кількість населення Передньої Азії - мусульмани, але в ісламі виділяють декілька релігійних течій. Найбільш багаточисельними прибічниками сунізму та шіїзму, тому простежте, в чому прослідковуються між ними розбіжності, а також які народи дотримуються однієї чи іншої течії.

Крім того, не варто забувати про ще одну з світових релігій, яка виникла в цьому регіоні, і була широко розповсюджена щодо арабського завоювання – християнство.

Які позиції утримує релігія в регіоні? Охарактеризуйте роль і місце церкви в суспільстві та сімейно-шлюбних відносинах?

2. Вірування та релігії народів Південної Азії.**Методичні рекомендації:**

В Південній Азії проживають послідовники багатьох релігійних напрямків. Найбільш поширені з релігій - індуїзм та іслам. Також окремими групами населення сповідуються буддизм, джайнізм, сикхізм та християнство. При вивченні релігій Південної Азії зосередьте увагу на індуїзмі та ісламі та прослідкуйте їх вплив на життя населення.

3. Кастова система у народів Південної Азії.**Методичні рекомендації:**

Однією з особливостей суспільного устрою народів Південної Азії є кастова система, що бере початок ще від епохи розкладу общинно-родових відносин. З'ясуйте походження кастової системи. Скільки існувало каст (варн) в давнину і як сьогодні дотримуються традицій.

4. Вірування та релігії народів Південно-Східної Азії.**Методичні рекомендації:**

Опишіть різноманіття релігій в регіоні. Так зокрема, землеробські народи півострова Індокитай сповідують буддизм, малайці та індонезійці – мусульманство сунітського напрямку, філіппінці – християнство, племена та дрібні народи джунглів та гір зберігають давні племенні релігії. Під час дослідження зверніть увагу на час та умови появи світових релігій.

5. Народна творчість народів Південно-Східної Азії.**Методичні рекомендації:**

Надзвичайно багата та різноманітна народна творчість народів Південно-Східної Азії, яка має тисячолітні традиції. Так для в'єтнамського народу характерно поширення різних видів епічних творів. Різноманітно представлені фольклорні твори Таїланду. Успіхом користуються різні форми театральних вистав.

Не слід залишити поза увагою оригінальну народну творчість у лісових народів – мисливські танці, пісні, мімічні вистави.

6. Особливості духовної культури народів Китаю.

Методичні рекомендації:

Дуже своєрідною і надзвичайно багатого є художня творчість у китайців. Характеристику слід почати зі збірника народної поезії – Шицзин. Відстежте, що послужило основою самобутнього народного китайського театру. Охарактеризуйте своєрідний китайський балет, цирк, музику.

7. Релігія Тибету - ламаїзм.

Методичні рекомендації:

В VII ст. разом з писемністю в Тибет з Індії проникає буддизм, який ввібрав у себе місцеві давні вірування. Тибетський буддизм відомий під назвою ламаїзм. З XI ст. починається велике будівництво ламаїських монастирів. Прослідкуйте подальшу історію розвитку та становлення релігії.

8. Народи Мадагаскару.

Методичні рекомендації:

Відокремленою історико-культурною областю Африки є острів Мадагаскар, де основу населення складають мальгаші. Охарактеризуйте народ за антропологічною і мовною характеристикою, порівнюючи з населенням африканського континенту.

Прослідкуйте в матеріальній культурі мальгашів елементи південноазійського походження та з'ясуйте, які ГКТ зустрічаються на острові.

9. Іслам в історії народів Західної Азії

Методичні рекомендації:

Під час написання курсової роботи варто звернути увагу на наступне: 1. Формування і розвиток релігії проходило під впливом традиційної і духовної культури народів регіону; 2. Соціальна доктрина релігії відтворює, як правило, соціальне ділення і соціальну ситуацію в регіоні чи етносі; 3. При розповсюдженні релігії на інші етноси відбувається взаємозбагачення культур народів світу і поступовий розвиток нових відгалужень всередині першопочаткової релігії, закріплення норм звичаєвого права в рамках релігійних догматів (наприклад Шаріат).

Закріплення нових релігій приводить до появи в суспільстві і сім'ї нових звичаїв та обрядів. Вивчаючи поширення

релігії серед етносів вказаного регіону, варто зосередити свою увагу на якомусь одному етносі, при необхідності доповнюючи чи порівнюючи ті чи інші явища релігійного життя з аналогічними у сусідніх етносів.

8. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Контрольні роботи з навчального курсу „Етнології” проводяться зі студентами заочної форми навчання з метою організації їхньої самостійної роботи над опануванням даного предмету та перевірки рівня знань. Мета письмових контрольних робіт – ознайомлення студентів 1-го курсу з апаратом етнологічної науки, методами дослідження, науковими концепціями та найбільш авторитетними гіпотезами в історії етнологічної науки.

Шляхом самостійної роботи студент розширює і поглиблює теоретичні знання, опрацьовуючи літературу та документи, що допомагає оволодіти навичками етнографічного дослідження і його наукового викладення. Тому письмова робота повинна бути результатом самостійної творчої роботи. В ній студенти повинні показати вміння правильно підбирати літературу, користуватися джерелами, давати оцінку досліджуванім подіям, послідовно і логічно викладати свої думки, правильно оформляти письмову роботу.

Виконання контрольної роботи студентом заочного відділення передбачає детальне вивчення одного з регіонів за запропонованим планом. Працюючи над поставленим завданням, студенту необхідно вивчити різні види літератури (джерела) і, користуючись методами етнографічної класифікації, вміти дати загальну етнографічну характеристику як окремих народів, так і географо-етнологічних областей.

Пропонується такий порядок підготовки письмової контрольної роботи:

1. опрацювання рекомендованої наукової та науково-популярної літератури;
2. встановлення географічних меж та виконання практичної роботи на контурній карті;
3. основні питання варіанту розглядаються в детальній формі на матеріалах джерел та літератури;
4. в кінці кожного розкритого питання подаються висновки; в кінці контрольної роботи – загальний список використаної літератури та джерел.

Контрольна робота виконується двома способами:

друкована за допомогою комп'ютера;
написана від руки.

1. Друкований варіант контрольної роботи виконується за допомогою комп'ютера на аркушах паперу формату А4 з викладенням тексту тільки на лицьовій стороні аркуша в текстовому редакторі Microsoft Word. Параметри: шрифт – Times New Roman Cyr; кегль – 14; інтервал між рядками – 1,5; поля сторінки: верх і низ – 2 см, праве – 1,5 см, ліве

– 3 см. Сторінки контрольної роботи мають бути пронумеровані. Нумерація сторінок роботи починається з титульної сторінки, проте на ній самій номер не ставиться. Номери сторінок вказуються у верхньому правому куті сторінки;

титульна сторінка контрольної роботи повинна мати: вказівку на назву навчального закладу, інституту, відділення та кафедри, по якій виконується контрольна робота. Також має бути зазначено назву навчальної дисципліни, з якої виконується контрольна робота, номер варіанту, назва теми роботи, відомості про курс, групу та форму навчання студента, його прізвище та ініціали, а також вчений ступінь, посада, прізвище та ініціали викладача, який викладає даний курс і перевірятиме роботу. Внизу титульної сторінки повинно бути вказано місто і рік виконання контрольної роботи;

зміст варіанту контрольної роботи подається на другій сторінці, яка також не нумерується. Зміст повинен містити в собі вступ, назви питань, висновки, список використаних джерел із зазначенням номерів їхніх початкових та кінцевих сторінок;

вступ, окремі питання, висновки, список джерел завжди починаються з нової сторінки роботи, а назви цих складових частин виділяються жирним шрифтом (кегель – 16) і розташовуються посередині сторінки. Після назви питання з нового абзацного рядка починається його розгляд. Будь-які інші виділення окремих фрагментів тексту роботи проводяться за допомогою курсивного шрифту без застосування одночасно жирного шрифту, однак зловживання кількістю таких текстових виділень не рекомендується;

відповіді на поставлені питання повинні бути виконані в тій послідовності, в якій вони зазначені у змісті;

список джерел та літератури, які використовуються при написанні контрольної роботи, оформляється відповідно до стандартів бібліографічного опису.

Контрольна робота подається на перевірку обов'язково зшитою за допомогою папки-швидкозшивача.

2. Контрольна робота, написана від руки, може бути оформлена як на аркушах паперу формату А4, так і в звичайному зошиті з обов'язковим дотриманням усіх вищезазначених вимог.

Тематика контрольних робіт доводиться до відома слухачів на настановній сесії. Курс „Етнологія” вивчається протягом двох семестрів і розрахований на підсумкову контрольну роботу в кінці року. Варіант контрольної роботи обирається студентами відповідно до їхнього порядкового номера у загальному списку групи. Робота, що не відповідає варіанту, повертається студенту без розгляду.

Конкретні дані, які приводяться в контрольній роботі для аргументації того чи іншого висновку (статистичні дані, цитати та ін.) повинні подаватися з посторінковими посиланнями. На останній

сторінці потрібно вказати дату завершення роботи та підпис. Контрольні роботи без списку літератури та джерел, неохайно і неправильно оформлені повертаються студентам на доопрацювання.

При оцінюванні контрольної роботи враховується, наскільки самостійно і правильно висвітлений зміст основних питань варіанту та рівень опрацювання і засвоєння студентом джерел. Після перевірки роботи викладач виставляє оцінку „зараховано” або „не зараховано”. У разі отримання негативної оцінки студент виконує інший варіант або доопрацьовує не зарахований варіант з урахуванням зауважень викладача. Студенти, які не виконали контрольну роботу до іспиту не допускаються.

При виконанні контрольної роботи студенти можуть звертатись до викладачів кафедри всесвітньої історії за консультацією.

Варіант 1

Народи Австралії і Океанії.

План.

1. Історико-культурне районування Австралії та Океанії.
2. Особливості історико-культурних районів та їх етнічних склад.
3. Етногенез народів Австралії та Океанії.
4. Народи Австралії та Папуасії (Нової Гвінеї).
5. Народи Меланезії.
6. Народи Полінезії.
7. Народи Мікронезії.

Методичні рекомендації: Під час вивчення теми зверніть увагу на етногенез народів Австралії та Океанії, зокрема - на міграційні хвилі, основні етапи етнічної історії регіону та формування англо-австралійської та англо-новозеландської націй.

Вивчаючи корінні народи Австралії та Тасманії, опишіть їх расову приналежність. Дайте характеристику австралійським мовам, ГКТ та матеріальній культурі австралійських народів і тасманійців до приходу європейців. Зверніть увагу на суспільний лад і шлюбно-сімейні відносини. Вказати, на якому рівні була духовна культура.

Народи Полінезії, Меланезії, Мікронезії (дайте расову та мовну характеристику, опишіть господарсько-культурний тип на момент приходу європейців, суспільний лад, вірування).

Під час вивчення народів Австралії та Океанії, доцільно студенту вдатися до порівнянь ГКТ, матеріальної культури та суспільних відносин.

Рекомендована література: 12; 13; 23 ;30; 34; 45; 70; 85; 102;122; 123;124; 125; 126; 130;132; 133, 1; 2; 14;

Варіант 2

Народи Західної Азії.

План:

1. Етногенез і основні етапи етнічної історії.
2. Сучасний етнічний склад і держави Західної Азії.
3. Господарство і матеріальна культура.
4. Сім'я і соціальні відносини.
5. Вірування та релігії.

Методичні рекомендації: Дайте загальну характеристику азіатського материка та його народів. Іраномовні, семітомовні, тюркомовні народи. Розкрийте концепції етногенезу народів регіону та прослідкуйте основні етапи етнічної історії. Покажіть регіон Західної Азії як центр зародження землеробства і скотарства, при цьому простежте головні господарсько-культурні типи. Зверніть увагу на особливості матеріальної та духовної культури Західної Азії, роль жінки в сім'ї та суспільстві. Вірування і релігії. Прослідкуйте сучасні етнічні процеси в регіоні та опишіть.

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Варіант 3

Народи Південної Азії.

План :

1. Етноси. Етногенез і етнічна історія.
2. Мови регіону.
3. Господарство і матеріальна культура.
4. Сім'я і суспільний лад.
5. Особливості і тенденції сучасних етнічних процесів.

Методичні рекомендації: З'ясуйте, які етноси проживають в Індії, Бангладеш, Пакистані, Шрі-Ланці, Непалі, Бутані та на Мальдівах. Розкрийте особливості етнічного складу, походження народів регіону, доарійське населення, міграцію арійських племен. Опишіть антропологічні типи та мови населення регіону. Простежте основні господарсько-культурні типи, матеріальну культуру та покажіть взаємозв'язок з природно-історичними процесами. Охарактеризуйте сімейні відносини та суспільний лад. Чи мають вплив традиції духовної культури на життя народів вказаного регіону? Покажіть особливості сучасних етнічних процесів в Південній Азії. Тенденції їх розвитку.

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Варіант 4

Народи Південно-Східної Азії.

План:

1. Расова та етнічні характеристики народів регіону.
2. Мовні особливості. Основні етапи етнічної історії.
3. Господарство і матеріальна культура.
4. Соціальні і сімейно-шлюбні відносини.
5. Сучасні етнічні процеси в регіоні.

Методичні рекомендації: Дайте расову та етнічну характеристику народів регіону, розповсюдження монголоїдів. Покажіть сучасний етнічний склад, мовні особливості народів регіону. Назвіть головні ГКТ, опишіть матеріальну культуру (порівняйте традиційний одяг у народів Південно-Східної Азії, вкажіть на особливий тип жител у народів даного регіону, який не зустрічається більше ніде в світі, поясніть). Дайте характеристику сімейно-шлюбних та соціальних відносин. Зверніть увагу на особливості духовної культури та народної творчості. Вірування і звичаї. Сучасні етнічні процеси в регіоні. Які зберігаються традиції в матеріальній культурі та господарстві сьогодні?

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Варіант 5

Народи Східної Азії.

План

1. Етногенез і основні етапи етнічної історії.
2. Антропологічний склад та етнолінгвістична класифікація.
3. Основні господарсько-культурні типи. Специфіка матеріальної культури.
4. Соціальна організація.
5. Релігії. Характеристика етнічних процесів.

Методичні рекомендації: Покажіть етнічні процеси, що проходили у народів Східної Азії. Який антропологічний та мовний склад народів регіону? Назвіть господарсько-культурні типи, що представлені. Зверніть увагу на особливі галузі господарських занять (порцеляна, папір, книгодрук). Опишіть соціальну організацію через порівняння історії та сучасності. В чому специфіка матеріальної та духовної культури народів Східної Азії (ієрогліфічна писемність). Роль релігій в історії народів регіону: конфуціанство, даосизм, синтоїзм, буддизм та ін.

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Варіант 6

Народи Середньої Азії

План:

1. Етногенез та етнічна історія народів Середньої Азії.
2. Антропологічна та мовна характеристика.
3. Господарсько-культурні типи.
4. Матеріальна культура.
5. Суспільна організація народів Середньої Азії.
6. Духовна культура та релігії.

Методичні рекомендації: Зверніть увагу на антропологічний склад населення, зокрема змішання європеїдного та монголоїдного елементів. Порівняйте етнічний склад в минулому із сучасним періодом, зупиніться на найважливіших етапах етнічної історії населення Середньої Азії.

Дайте характеристику основних ГКТ, співвідношення етнічних кордонів і меж ГКТ, поява і розвиток землеробства. Порівняйте зрошувальну систему із зрошувальною системою у народів Західної Азії.

Опишіть типи поселень, особливості осель осілого і кочового населення. Прослідкуйте розбіжність в харчуванні осілого населення та кочівників та особливості жіночого і чоловічого комплексу одягу.

Простежте соціальні інститути, роль громади. Які були особливості громадського і сімейного побуту народів Середньої Азії? Зверніть увагу на вплив ісламу на повсякденне життя .

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Варіант 7

Народи Сибіру

План:

1. Історико-культурні особливості Сибіру та етнічна історія.
2. Лінгвістична та антропологічна класифікація. Сучасний етнічний склад народів Сибіру.
3. Господарсько-культурні типи корінного населення, матеріальна та духовна культура.

Методичні рекомендації: Вивчаючи етнічну історію, приділіть увагу періоду відкриття та освоєння Сибіру. Порівняйте сучасний етнічний і мовний склад населення до моменту відкриття.

Дайте характеристику народам за господарсько-культурними типами, прослідковуючи особливості в матеріальній культурі та їх специфічність. Зверніть увагу на пережитки архаїчних громадських укладів.

Відстежте, як вплинула слов'янська міграція в Сибір на господарство, традиційну матеріальну і духовну культури народів Сибіру.

Рекомендована література: 54; 58;62; 71; 73;90; 95; 107; 110; 113; 119.

Варіант 8

Народи Північної, Північно-Східної,
Західної Тропічної, Центральної Африки

План:

1. Природно-господарські зони, історико-географічне та історико-культурне районування.
2. Расовий, етнолінгвістичний та релігійний склад населення.
3. Етногенез та етнічна історія. Вплив колонізації на формування етнічного складу населення.
4. Особливості традиційно-побутової культури народів Північної, Північно-Східної, Західної Тропічної, Центральної Африки.
5. Сучасні етнічні процеси.

Методичні рекомендації: Під час вивчення народів африканського континенту зверніть увагу на специфіку етногенезу та етнічної історії. Охарактеризуйте природно-господарські зони, історико-географічні та історико-культурні районування. Простежте у Північній, Північно-Східній, Західній Тропічній та Центральній Африці расовий, етнолінгвістичний та релігійний склад населення. Покажіть вплив арабської та європейської колонізації на формування сучасного етнічного складу населення. Порівняйте традиційно-побутову культуру народів Північної, Північно-Східної, Західної Тропічної та Центральної Африки: що спільного і відмінного було у народів цих регіонів. Які сучасні етнічні процеси відбуваються на африканському континенті?

Рекомендована література: 28; 49; 92; 93; 109;128;.

Варіант 9

Народи Східної і Південної Африки.

План:

1. Природно-господарські зони та історико-культурне районування. Держави.
2. Расовий, етнолінгвістичний та релігійний склад населення.
3. Етногенез та етнічна історія.
4. Особливості традиційно-побутової культури народів Східної і Південної Африки.
5. Койсанські народи. Пігмеї.
6. Населення Мадагаскару.
7. Сучасні етнічні процеси.

Методичні рекомендації: Охарактеризуйте природні умови та назвіть держави, народи, що входять до вказаного регіону. Відстежте етнічну історію народів та порівняйте її з народами, що проживають у Північній, Північно-Східній, Західній, Тропічній та Центральній Африці.

Охарактеризуйте рівень розвитку народів, суспільні відносини та назвіть їх ГКТ.

Рекомендована література: 28; 49; 92; 93; 109128;.

Варіант 10

Народи Північної Америки.

План:

1. Етногенез та етнічна історія доколумбової Америки.
2. Особливості колонізації Північної Америки європейцями і формування її сучасного етнічного складу.
3. Расова і лінгвістична характеристика народів регіону. Основні мовні спільності.
4. Господарсько-культурні типи доєвропейської колонізації.
5. Етнічні процеси.

Методичні рекомендації: Виконання контрольної роботи почніть із загальної характеристики американського континенту та народів. Простежте історичні етапи розвитку народів, що проживають в даному регіоні, зверніть увагу на особливості колонізації Північної Америки європейцями і формування її сучасного етнічного складу. Дайте лінгвістичну, антропологічну характеристики. Назвіть ГКТ та опишіть матеріальну культуру народів за видами їх занять. Опишіть сучасні етнічні процеси в Північній Америці.

Рекомендована література: 7; 27; 67; 79; 86; 105; 146; 33; 48; 66; 68; 106; 138; 139.

Варіант 11

Народи Центральної та Південної Америки.

План:

1. Давні індіанські цивілізації Америки. Землеробські народи Південної Америки.
2. Відкриття і завоювання Вест-Індії, Південної і Центральної Америки європейцями, їх наслідки.
3. Сучасний етнічний склад населення, його расові та лінгвістичні особливості.
4. Традиційно-побутова культура та етнічні процеси в країнах Латинської Америки.

Методичні рекомендації: Назвіть країни Центральної материкової, Карибської і Південної тропічної та помірної Америки. Вкажіть на державні об'єднання доколумбової Америки (коротко охарактеризуйте їх рівень матеріального та культурного розвитку).

Назвіть і опишіть землеробські народи Південної Америки.

Простежуючи етнічну історію народів, зверніть увагу на європейську колонізацію регіону та її наслідки.

Дайте антропологічну та мовну характеристики сучасного населення. Якою була традиційно-побутова культура у народів, що проживали в Центральній та Південній Америці? Охарактеризуйте етнічні процеси в країнах Латинської Америки.

Рекомендована література: 7; 27; 67; 79; 86; 105; 146; 33; 48; 66; 68; 106; 138; 139.

Варіант 12

Народи Кавказу

План:

1. Загальна характеристика Кавказу як особливої історико-етнографічної області. Антропологічний склад та етнолінгвістична класифікація.
2. Особливості етногенезу та етнічної історії. Сучасний етнічний склад.
3. Господарство і матеріальна культура.
4. Суспільне життя та духовна культура.
5. Релігійні вірування.
6. Сучасні етнічні процеси.

Методичні рекомендації: Опишіть антропологічний склад та дайте лінгвістичну характеристику народів Кавказу, простежте основні етапи етнічної історії народів.

При характеристиці ГКТ зверніть увагу на особливості господарської діяльності в гірській місцевості та на рівнинах, простежте відмінності в матеріальній культурі у народів гірської місцевості і на рівнинах.

Проаналізуйте вплив міської культури на етнічні процеси, що проходять на території Кавказу.

Рекомендована література: 5; 6; 8; 9; 11; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 25; 35; 37; 52; 55; 72; 84; 85; 88; 89; 96; 97; 98; 103; 104; 114; 115; 121; 142.

Варіант 13

Народи Західної Європи.

План:

1. Етногенез і основні етапи етнічної історії. Антропологічний склад населення Західної Європи.
2. Етнолінгвістична класифікація: основні родини, романська, кельтська, фіно-угорська та інші мовні групи, їх характерні риси.
3. Регіональні особливості традиційно-побутової культури.
4. Сучасні етнічні процеси.

Методичні рекомендації: Виконуючи контрольну роботу, спочатку чітко окресліть межі території Західної Європи, визначте які держави входять в регіон та які народи населяють його. Надалі варто відстежити етапи етнічної історії, починаючи з появи першої людини.

Зупиніться на кожній мовній групі: зробіть перелік народів, що входять до неї; на прикладі одного з народів групи дайте характеристику (ГКТ, матеріальна та духовна культура, суспільні та сімейні відносини).

Рекомендована література: 5; 6; 8; 9; 11; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 25; 35; 37; 52; 55; 72; 84; 85; 88; 89; 96; 97; 98; 103; 104; 114; 115; 121; 142.

Варіант 14

Народи Східної Європи. Слов'яни.

План:

1. Загальна регіональна характеристика: південні, західні і східні слов'яни.
2. Концепції етногенезу слов'ян, основні етапи етнічної історії.
3. Подібність та відмінність мов слов'янської групи.
4. Суспільний і сімейний побут.
5. Матеріальна і духовна культура, давні вірування і сучасні релігії.
6. Особливості етнічних процесів у слов'ян.

Методичні рекомендації: Почніть з кордонів та держав, де проживають слов'янські народи. Визначте їх кількість та перерахуйте. Простежте етапи етнічної історії, окремо по групах охарактеризуйте слов'янські народи (ГКТ, матеріальна та духовна культура, суспільні та сімейні відносини).

Рекомендована література: 5; 6; 8; 9; 11; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 25; 35; 37; 52; 55; 72; 84; 85; 88; 89; 96; 97; 98; 103; 104; 114; 115; 121; 142.

Варіант 15

Неслов'янські народи Східної Європи

План:

1. Основні регіони розселення неслов'янських народів Східної Європи.
2. Антропологічна, етнолінгвістична та релігійна характеристика.
3. Етногенез та етнічна історія.
4. Сучасні етнічні процеси.

Методичні рекомендації: Виконуючи контрольну роботу вказаного варіанту, окресліть основні регіони розселення неслов'янських народів Східної Європи: Волго-Кам'я, Прибалтика, Європейська Північ, Південь та Південний Захід. Охарактеризуйте народи за антропологічною, лінгвістичною та релігійною класифікацією. Розкрийте основні періоди етнічної історії та

етногенезу, охарактеризуйте господарство, матеріальну та духовну культуру неслов'янських народів Східної Європи.

Рекомендована література: 5; 6; 8; 9; 11; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 25; 35; 37; 52; 55; 72; 84; 85; 88; 89; 96; 97; 98; 103; 104; 114; 115; 121; 142.

9. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Аборигени – першопочаткові, корінні жителі країни або місцевості, які живуть в ній з давніх давен.

Автономізація – становлення самобутності, унікальності етносу.

Автономія – в етнічному відношенні розуміється як право самостійного управління життєво важливими проблемами свого етносу у відповідності з існуючою в цій державі конституцією.

Автостереотипи – стійкі уявлення етносу про свої якості.

Автохтони – корінні жителі, місцеві жителі країни чи території.

Адаптація (етнічна) – пристосування етнічних груп до природнього та соціального середовища районів їх проживання.

Акультурація – процес набуття одним народом тих чи інших форм культури іншого народу, який проходить в результаті спілкування цих народів.

Антропогенез – розділ антропології – наука про походження людини.

Ареал – область розповсюдження на земній поверхні будь-якого явища, видів тварин, насаджень, корисних копалин і т. д.

Архетип – неусвідомлена базова схема уявлень, загальна для всіх людей незалежно від їх етнічної приналежності, мови, культурної традиції і т. д.

Асиміляція – тип етнічних процесів, що являє собою взаємодію двох етносів, в результаті якого один з них поглинається іншим і втрачає етнічну ідентичність. Може проходити як природнім, так і насильницьким шляхом.

Батьківщина – місце, де розміщено родинне гніздо, родинний всесвіт (хата, садиба, село, місто, край, країна), що зберігає генетичне міжпоколінне родство людини з її предками, де домівка всього етносу, який сприймається як велика родина, що проживає на землі своїх предків, спадщина предків.

Бікультуризм – своєрідний сплав культур різних етносів, що виникає, як правило, в результаті окультурації, при якому між різнорідними етнічними елементами виникає своєрідний поділ сфер впливу.

Генеалогія – 1) родовід, історія роду, родовідний запис;

2) допоміжна історична дисципліна, що вивчає родовід.

Генезис – походження, виникнення; процес утворення та становлення явища, що розвивається.

Генотип – спадкова основа організму.

Геноцид – винищення окремих груп населення чи етносів з расових, релігійних, націоналістичних чи інших мотивів.

Господарсько-культурні типи – історично сформовані комплекси

господарства і культури етносів, які проживають у схожих природно-географічних умовах і знаходяться приблизно на однаковому рівні свого господарсько-культурного та соціально-політичного розвитку.

Група етнорасова – група людей, яка відрізняється від навколишнього населення не тільки етнічними, але і зовнішніми антропологічними ознаками, чи расовим типом.

Деетнізація – процес втрати народом чи його окремими представниками своїх етнічних рис; розпочинається з втрати рідної мови, далі національної самосвідомості та етнічної ідентифікації.

Демографія – наука про народонаселення, закономірності його розвитку, структурні та розподілу на певних територіях.

Демос – народ, тобто основна частина населення країни, за винятком рабів та іноземців.

Депортація – насильницьке переселення груп населення чи навіть цілих районів з їх етнічної Батьківщини чи територій тривалого проживання.

Діаспора – частина народу, що проживає поза країною свого походження. Діаспори утворилися в результаті насильницького виселення, загрози геноциду та інших соціальних причин.

Екзогамія – традиційна заборона вступати в шлюбні стосунки чоловікам і жінкам певних людських спільнот (роду, фратрії).

Екзоетнонім – назва, яку дають етносу, його субетносам чи етнографічним групам їх сусіди.

Ендогамія – традиційна вимога укладати шлюби всередині певної людської спільноти (племені, сільської общини, касты, конфесійної групи і т. д.).

Ендоетнонім – самоназва етносу.

Етнічна група – переселенська група вихідців з етносу за межами своєї етнічної території, має громадянство країни проживання, не займає домінуючого становища в суспільстві і виявляє взаємну солідарність з метою збереження свого етнічного обличчя.

Етнічна консолідація – об'єднання чи навіть злиття споріднених і етно-культурно близьких етнічних спільнот в один етнос.

Етнічна культура – успадкований від предків комплекс господарського і соціального життя, матеріальної і духовної культури, що визначає стиль життя, виконує етноідентифікуючу роль, дає можливість виділити і протиставити себе іншим етносам.

Етнічна ментальність – сформовані в ході етнічних процесів особливості психічного складу, традиційного світогляду, світовідчуття і світосприймання членів етнічних спільнот.

Етнічна парціація – процес поділу єдиного етносу на кілька

частин, кожна з яких, набуваючи власної етнічності, майже не ототожнює себе з своїм етнічним предком.

Етнічна самосвідомість – спричинений міжпоколінними зв'язками, вихованням, традиціями, історико-культурною, політичною та ідеологічною орієнтацією акт свідомого вибору, вкорінення етнофора в історію, культуру, внутрішній світ і душу рідного етносу, усвідомлення ним етнічних інтересів, дій, мотивів, думок і можливостей.

Етнічна свідомість – масова форма суспільної свідомості, розуміння необхідності існування етносу як цілісності, усвідомлення членами етнічної спільноти єдності свого походження, історичної долі та культурно-побутових традицій, своєї відмінності від інших етносів, переконання в існуванні особливої крові власного етносу.

Етнічна сепарація – процес відокремлення від етносу якоїсь його частини, що згодом може розвинути в окремий етнос.

Етнічні ідіоти – у стародавні часи так називали людей без громадянства, які втратили зв'язки з власним етносом, відірвались від його етнокультурних і релігійних традицій.

Етнічні потвори – етнічно дезорієнтовані, деетнізовані, етнічно безвідповідальні, спустошені і розгублені групи маргіналів, які стоять між етнокультурними світами. У них світосприймання аборигенів накладось на світовідчуття мігрантів і викликало руйнівну психологічну потребу “переробити” стереотипи етносів у відповідності до власних уявлень і потреб.

Етнічні процеси – різноманітні етнокультурні, етносоціальні та етнополітичні зміни рис, властивостей і подоби етнічних спільнот упродовж їх існування.

Етнічні стереотипи – культурно-побутові стандарти, штампи і поведінкові навички, що, передаючись міжпоколінними зв'язками, в процесі етногенезу та адаптації до оточуючого середовища сформували неповторне обличчя етносів.

Етнічні традиції – комплекси, сукупності усталених способів господарювання, форм матеріальної і духовної культури, суспільного життя і побуту етносів, що передаються від покоління до покоління в майже незмінному вигляді.

Етнічність – складна система сформованих на історичній і генетичній основі властивостей людини і етносів, що проявляються в мові, культурі, ментальності та стереотипах.

Етногенез – вся сукупність соціально-культурних і біологічних процесів, що проявляються при функціонуванні етносів від початків виникнення (на основі раніше існуючих компонентів) до складання обличчя етнічних спільнот та їх зникнення.

Етнографічна група – внутрішня територіальна складова етносу із слабо розвинутою локальною самосвідомістю, прийнятою сусідами

назвою, зрідка самоназвою та місцевими особливостями культури, побуту, говірок.

Етнографічні зони – історико-культурні, лінгвістичні чи адміністративно-географічні частини етнічних територій, у населення яких проявляється земельна (земляцька) солідарність та певні господарсько-культурні особливості.

Етнографічна окружність – територія 5-6 чи кількох десятків сіл з певними культурно-побутовими особливостями та переважаючою ендогамією їх населення, територіально-популяційна група.

Етнографічні райони – такі локальні етнографічні території в складі етнографічних зон, субетносів чи етнографічних груп, у населення яких проявляються місцеві культурно-побутові особливості.

Етнонім – назва етносу.

Етнос – стійка міжпоколінна природно та історично сформована на певній території динамічна людська спільнота, що маючи самоназву (етнонім) і усвідомлюючи свою єдність, протиставляє себе всім іншим аналогічним утворенням і відрізняється від них стійкими і своєрідними рисами культури, способом життя, етнічними стереотипами.

Етнофор – людина – носій властивостей етнічності своєї спільноти з минулого у майбутнє.

Європоцентризм – ідеологічна концепція, згідно якої провідна роль у розвитку сучасної цивілізації та культури належала Європі.

Ідентифікація – ототожнення, перенесення особистих якостей іншої людини на себе, намагання виробити в себе ті якості, якими володіє вибраний взірець.

Ідентифікація (етнічна) – ототожнення людьми один одного і самих себе з певною етнічною групою.

Ідентичність – відносно стійка, усвідомлена система уявлень індивіда про самого себе, що суб'єктивно переживається як тотожність самому собі. Згідно цієї системи уявлень індивід відрізняє себе від зовнішнього світу та інших людей.

Іммігрант – іноземець, який оселився в якійсь країні на постійне проживання.

Імміграція – в'їзд іноземців в країну на тривале або постійне проживання.

Індеанізм – течія, яка стверджує, індійська раса найвища і найкраща, що тільки чистокровні індійці мають право жити на індійській землі

Ініціації – звичаї та обряди, пов'язані з переходом молоді до груп дорослих чоловіків і жінок.

Інкультурація – процес входження людини в культуру,

оволодіння етнокультурним досвідом.
Інтеграція – об'єднання в ціле розділених частин. В міжкультурній взаємодії збереження різними етнічними групами притаманних їм культурних індивідуальностей при об'єднанні їх в одне суспільство та інших підставах.
Історико-етнографічна область – територія, у населення якої спільність історичної долі, соціально-економічного і політичного розвитку та взаємовпливи спричинили формування подібних чи однакових культурно-побутових стереотипів.
Історико-етнографічна провінція – територіально велика група історико-етнографічних областей, у населення яких проявляються певні спільні етнокультурні риси у господарстві, матеріальній і духовній культурі та суспільному житті.
Історична пам'ять народу – важливий компонент духовної культури етносу, що дозволяє підтримувати неперервність етнічної еволюції та передавати її наступним поколінням.
Історичні спільноти – людські спільноти, що відзначаються стійкістю та протяжністю існування хоча б в одну історичну епоху.

Каста – ендогамна (замкнена) суспільна група, об'єднана успадкованими від предків заняттями і уявленнями про спільне походження, яка охороняє свою відособленість, станові чи групові інтереси.

Клан – назва роду, племені чи патронімії, члени яких носили ім'я предків родоначальника з додаванням слів Мас – “син” у шотландців, О – “онук” у ірландців.

Коліно родове – родичі кровнородинного ряду від пращура до нащадка у сьомому поколінні.

Колоніалізм – політичне, економічне та духовне поневолення країн, як правило менш розвинутих в соціально-економічному відношенні.

Консолідація – вид об'єднувачих етнічних процесів. Об'єднання окремих осіб, груп, організацій для посилення боротьби за загальні цілі.

Конформізм – пристосування, пасивне прийняття існуючого порядку речей, пануючих думок і т.д.

Корінний етнос – аборигенний народ, що веде племенний спосіб життя.

Космополітизм – ідеологія заперечення патріотизму і державного суверенітету етносів, обстоювання необхідності утворення національних об'єднань, відстоювання лозунгу “людина – громадянин світу” і т.д.

Кочівництво – рухливі форми господарської діяльності та способу життя, що пов'язані з неосілим господарсько-культурними типами.

Креоли – етнорасові групи нащадків європейських колонізаторів, які народилися в іспанських, португальських та інших європейських колоніях.

Культура – сукупність усіх цінностей створених працею і творчістю людей.

Культура етносу – вся сукупність господарсько-культурного життя і побуту етносу в кожну з конкретних історичних епох.

Культурний релятивізм – утвердження рівності всіх культур, відмова від виділення систем культурних цінностей.

Магія – загальна назва обрядів, в основі яких лежить віра в надзвичайну дію людини на предмет природи, тварин та інших людей.

Мана – невидима священна і таємна надприродна сила, що проявляється у щоденних справах.

Маргінали – етнічно дезорієнтовані, розгублені, спустошені і деетнізовані люди, котрі не інтегровані в жоден з етносів.

Масова культура – поняття, що характеризується особливостями творення культурних цінностей у сучасному індустріальному суспільстві, розрахованих на масове використання. В матеріалістично-речовому розуміння – культура повсякденного життя, призначена для засвоєння масовою свідомістю.

Матріархат – термін, яким визначають домінуюче становище жінки в сім'ї та суспільстві.

Менталітет – відносно цілісна сукупність думок, вірувань, які створюють картину світу та зміцнюють єдність культурної традиції.

Меншість етнічна – група людей тієї чи іншої приналежності, що істотно поступається за своєю чисельністю оточуючому її іноетнічному населенню.

Метиси – нащадки від міжрасових шлюбів. В Америці метисами називають нащадків від змішаних шлюбів між європеїдами та індіанцями.

Мігрант – територіально відірвана від етносу і батьківщини особа, емігрант.

Міграція населення – переміщення населення, змішана його місця проживання.

Міжетнічна інтеграція – процес політичного, економічного та культурно-побутового зближення етносів і формування територіально-державних, міждержавних чи міжетнічних багатокультурних і багатомовних спільнот, в яких не відбувається зміни етнічної сівтомості та етнічної самоідентифікації.

Міжетнічна комунікація – обмін між двома чи більше етнічними спільнотами, матеріальними та духовними продуктами їх культурної діяльності, що здійснюється в різних формах.

Міф - оповідь, яка передає уявлення давніх народів про походження світу, явищ природи, про богів та легендарних героїв; виникає у всіх народів на ранній стадії розвитку для пояснення явищ природи.

Модернізація – осучаснення, зміни у відповідності з вимогами сучасності, вдосконалення.

Моногамія – одношлюбність.

Монотеїзм – однобожжя, релігія, що визнає лише одного бога.

Мулати – нащадки від змішаних шлюбів європейців з неграми.

Народ – соціально-політичний та геополітичний термін, яким позначають громадян однієї країни незалежно від їх етнічної належності.

Народність – лексично похідний термін від поняття "народ", народний – належить до певного народу.

Народонаселення – сукупність людей нашої планети, яка склалася природньо-історичним шляхом. Народонаселення представлено в етносах.

Натуралізація – процес вживання іммігрантами в нове, іншомовне оточення, засвоєння ним нових форм спілкування, культури, правил співіснування.

Націоналізм – природне і відкрите демонстрування, відстоювання та захист етносами своєї самобутності, устремління до державно-політичної незалежності, патріотизм.

Національна ідея – масові чи індивідуальні елітарні етнічні ідеї, настанови, програми, устремління, що спричиняють економічний, соціальний, політичний і духовний розвиток етносу, його національних форм буття та самостійну соціально-історичну творчість, прагнення етносу до ідеального влаштування свого соціально-культурного і поліпшення життя.

Національна культура – система етнокультурних і соціальних вартостей, символів, інтересів, сподівань, що співзвучні сучасним національним інтересам і настроям етносів.

Національна ментальність – специфічна соціальна, політична, ідеологічна та побутова практика населення країни, способи сприймання і розумінню ним зовнішніх і внутрішніх обставин свого життя.

Національна меншина (національна група) – частина національної спільноти (нації) поза межами своєї етнічної чи державно-політичної території.

Національна свідомість – усвідомлення людьми своєї причетності до етносу, ідеологічний рівень етнічної свідомості, що на перший план висуває боротьбу за свої національні права, історичні традиції, свою державу, мову, культуру, засуджує зрадливість, вмотивовує політичні і військові дії національними інтересами та

потребами.

Національність – термін для означення приналежності людини чи групи людей до певної етнічної спільності.

Нація – особливий стан розвитку етносу, пов'язаний з творенням державності, національно-державних символів, атрибутів, національної свідомості і культури.

Община – первісна форма соціально-територіальної організації людей, що виникає на основі родинних зв'язків.

Ойкумена – сукупність тих областей земної кулі, що заселені людьми.

Опанча – 1) стародавній широкий плащ; 2) жіноча коротка шубка-накидка.

Пантеїзм – релігійно-філософське вчення, яке ототожнює бога з природою і розглядає природу як втілення божества.

Патріархат – термін, яким визначають домінуюче становище чоловіка у суспільстві і сім'ї.

Пігмеї – умовне позначення низькоросли етносів Центральної Африки.

Плем'я – одна з найбільших давніх форм етнічної спільності, яка складалася з родів.

Побут – загальний уклад виробничого, сімейного і громадського життя, сукупність способів задоволення матеріальних і духовних потреб людей.

Полігамія – багатошлюбність як у вигляді багатоженства, так і багамужжя.

Полігінія – багатоженство.

Політеїзм – багатобожжя, поклоніння багатьом богам.

Популяція – генетична ендогамна спільнота людей, в середині якої укладаються значно частіше, ніж за її межами.

Популяція біологічна – сукупність особин окремого біологічного виду, які впродовж багатьох поколінь відтворюють себе на певній території.

Психічний склад етносу – специфічний спосіб сприйняття та відображення членами етнічної спільноти різних сторін навколишньої дійсності.

Раси – пов'язані спільністю походження стійкі біологічно та історично сформовані на певних територіях групи людей, які характеризуються проявами певної сукупності спадкових зовнішніх фізичних (морфологічних і фізіологічних) ознак.

Расизм – ідеологія та суспільна психологія, сутністю яких є уявлення про біологічну перевагу чи, навпаки, неповноцінність окремих расових груп.

Релігія – система поглядів, світоспиймання і світовідчуття, що передають віру людини в існування Бога і мають зовнішні прояви в поведінці, побути.

Ритуал – церемонія, дійство здебільшого релігійного призначення, що носить символічний характер, що носить символічний характер; забезпечує згуртованість суспільства, відвертає конфлікти та нейтралізує агресивність; більш сувора форма регулювання поведінки, ніж звичай.

Рід – кровно-споріднена група людей, пов'язана єдиним походженням по материнській чи батьківській лінії.

Сакральний – священний, що відноситься до релігійного культу та ритуалу.

Самоідентифікація – соціально-психологічний процес, що являє собою усвідомлення соціальною групою своєї тотожності (єдності усіх членів на основі будь-яких ознак), а окремим індивідом – своєї приналежності до певної групи.

Самосвідомість – індуально-психологічний та соціально-психологічний процес усвідомлення людиною чи соціальною групою своїх якостей, положення в системі суспільних відносин, інтересів, ідеалів, цінностей.

Сепаратист – соціально-політичні та ідеологічні спрямування групи людей до відокремлення однієї частини держави від іншої.

Сепарація – відокремлення, поділ на складові частини; в етнології – віддалення від етносу порівняно невеликої частини, яка з часом стає самостійним етносом.

Символ – предмет, дія, які слугують для умовного позначення будь-якого образу, поняття, ідеї.

Соціалізація – процес становлення особистості шляхом усвоєння індивідом основного набору духовних цінностей, які виробило людство; те ж що інкультурація.

Стереотип – усталена система стандартів культурно-побутових традицій і поведінкових звичок, що передаються міжпоколінними соціально-біологічними зв'язками.

Стиль життя етносу – властиві етносу культурно-побутові особливості, що проявляються у матеріальній і духовній культурі, етнічних стереотипах.

Субетнос – внутрішня територіальна частина етносу, яка вирізняється певною культурно-побутовою специфікою, самоназвою, протиставленням себе іншим на основі взаємної компліментарності, локальною і загальноетнічною самосвідомістю.

Суверенітет – повна незалежність країни, нації, народу в галузі внутрішньої та зовнішньої політики. **Суперетнос** – етнічна система, яка складається з декількох етносів, що виникають одночасно в одному регіоні, пов'язаних ідеологічно, економічно та політично.

Табу – особливі релігійні, моральні, етичні, соціальні та інші заборони на предмети, дії, обряди, слова, думки та ін., порушення яких, за віруваннями, спричиняє нещастя, хвороби і смерть, що посиляються богами і духами.

Територія етнічна – ареал, в межах якого живуть групи людей, що належать до того чи іншого етносу та відтворюють в його межах свою культуру.

Титульний етнос – народ, що дав назву тому чи іншому національно-державному утворенню.

Тобаган – однолозні сани в індіанців Канади.

Томагавк – 1) бойовий кийок з укріпленим на кінці кам'яним ударником; 2) бойова метальна кидальна сокира.

Топонім – назва місцевості, яка переноситься на її населення незалежно від його етнічної приналежності.

Тотемізм – віра в надприродній зв'язок родової групи людей з представниками тваринного чи рослинного світу, предметами чи явищами природи, віра в те, що ці представники, явища чи предмети є предками їхніх родів.

Традиція – спосіб передачі етнічного досвіду від одного покоління до наступного у вигляді звичаїв, правил поведінки і т.д.

Урбанізація – процес скупчення населення та економічного життя в великих містах; розповсюдження рис та особливостей, властивих місту, промислового центру.

Фетишизм – поклоніння неживим предметам, що нібито мають надприродну силу, здатну допомогти чи зашкодити людині.

Фрустрація етнічна – психологічний стан етнічної групи чи спільноти, які характеризуються втратою перспективи історичного розвитку, тривогою, невпевненістю в завтрашньому дні, почуттям безвиході.

Харизма – особлива якість людського характеру, здатність вести за собою людей

Шовінізм – великодержавно-імперська ідеологія і практика поневолення, гноблення, переслідування й цькування інших етносів.

Цінності – свідомі чи неусвідомлені, характерні для індивіда чи групи індивідів уявлення про бажане, що визначає вибір з урахуванням можливих коштів та засобів дій.

Ціннісні орієнтації – узагальнена концепція природи, місця людини в ній, відношення до людей, тип міжособистих відносин і відносин людини з навколишнім світом.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1) Словесні: лекція за визначеними темами; пояснення термінів з курсів та ведення словників термінології; пояснення (складний, новий матеріал); бесіди на семінарах та консультаціях; консультації; презентація досліджуваних по темах повідомлень; тестування з окремих тем; контрольні роботи.

2) Виготовлення карт, демонстрація повідомлень тощо.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування. Письмовий контроль у вигляді модульних контрольних робіт, самостійних письмових робіт, диктантів, поточного тестування, іспит.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

№ п/п	Об'єкт контролю	Оціночні нормативи в балах	Примітки
1.	Робота на семінарських заняттях: - виступ - доповнення	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів 1–2 бали	
2.	Поточні контрольні роботи: - контрольні роботи - тестування	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів	
3.	Модульний контроль: - Контрольні роботи	«відм.» – 25 балів «добре» – 18 балів «задов.» – 15 балів «незадов.» – 0 балів	
4.	Підготовка та захист рефератів	«відм.» – 8 балів «добре» – 6 бали «задов.» – 4 бали «незадов.» – 0 балів	Враховується використання джерел та наукової літератури. За

			оригінальність судження можливе заохочення до 5 балів.
5.	Самостійна та індивідуальна робота	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів	
6.	Доповіді та повідомлення на наукових конференціях різного рівня	5–25 балів	
7.	Публікації в наукових виданнях	25 балів	
8.	Участь в наукових гуртках та проблемних групах	6–10 балів	
9.	Участь у розробці навчально-методичних матеріалів	10 балів	

Розподіл балів при рейтинговій системі оцінювання з навчальної дисципліни для якої передбачено підсумковий контроль екзамен.

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- конспекти лекцій;
- дидактичний роздатковий матеріал;
- методичні вказівки до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи.

14.ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Етнологія — це:

- а) наука, основним об'єктом вивчення якої є народи світу;
- б) наука, основним об'єктом вивчення якої є людина, культура, суспільство;
- в) наука про походження, розвиток та сучасне життя етносів (народів), їх взаємодію, закономірності історичного та культурного життя;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильних відповідей немає.

2. Основними методами дослідження в етнології є:

- а) порівняльно-історичний, логічний, типологічного аналізу, метод дослідження господарсько-культурних типів, метод комплексного

підходу, просторового визначення розселення народів, кількісної оцінки явищ;

- б) історичний та метод польових досліджень;
- в) історичний та соціологічний;
- г) соціологічний та метод польових досліджень;
- д) історичний, соціологічний, метод польових досліджень.

3. Предметом вивчення етнології є:

- а) матеріальна культура народів;
- б) обряди, звичаї, вірування, система виховання;
- в) розселення народів;
- г) демографічні процеси;
- д) етнічна самосвідомість;
- е) усі відповіді правильні.

4. До загальнонаукових методів дослідження в етнології належать:

- а) історичний та метод польових досліджень;
- б) історичний та соціологічний;
- в) соціологічний та метод польових досліджень.

5. До спеціальних методів дослідження в етнології належать:

- а) історичний та метод польових досліджень;
- б) історичний та соціологічний;
- в) соціологічний та метод польових досліджень;
- г) метод польових досліджень.

6. Знайдіть неправильну відповідь. Методика збору польових етнологічних матеріалів не включає:

- а) спостереження;
- б) опитування;
- в) археологічні дослідження;
- г) методика фіксації польових етнологічних матеріалів;
- д) підготовку етнологічних матеріалів до фондування.

7. У античні часи етнологічними дослідженнями займалися:

- а) Геродот і Страбон;
- б) Пліній Старший і Тацит;
- в) Сократ і Платон;
- г) Октавіан Август і Аристотель;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

8. Термін “етнологія” вперше з’явився:

- а) наприкінці XVII ст.;
- б) у першій половині XVIII ст.;
- в) наприкінці XVIII ст.;
- г) у першій половині XIX ст.;
- д) правильних відповідей немає.

9. Становлення етнології як науки відбулося в країнах Західної Європи та Північної Америки:

- а) у середині XIX ст.;
- б) у 60-70-х роках XIX ст.;
- в) у 80-х роках XIX ст.;
- г) на рубежі XIX–XX ст.;
- д) правильних відповідей немає.

10. Найвидатнішими представниками неоеволюціонізму були:

- а) Леслі Елвін Уайт;
- б) Джуліан Стюард;
- в) Мервін Гарріс;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) усі відповіді правильні.

11. Головними представниками функціоналізму в етнології були:

- а) Леслі Елвін Уайт;
- б) Броніслав Малиновський;
- в) Альфред Радкліфф-Браун;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- д) усі відповіді правильні;
- е) правильних відповідей немає.

12. Термін “етногенез” уперше з’явився:

- а) на початку XX ст.;
- б) у другому десятилітті XX ст.;
- в) у 20-х роках XX ст.;
- г) у 30-х роках XX ст.;
- д) після Другої світової війни.

13. Етногенез — це:

- а) процес зародження й формування людських утворень та сукупність суспільних явищ і процесів, що визначають зміст і форми їх життєдіяльності;
- б) складний, багатофакторний, різнолінійний процес, у результаті якого зароджуються та формуються нові етноси, народи, нації;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

14. Енергетичну концепцію етногенезу сформулював:

- а) Ю. Бромлей;
- б) С. Арутюнов;
- в) М. Чебоксаров;
- г) Л. Гумільов.

15. Серед сучасних релігій світу найдавнішою вважається:

- а) зороастризм;
- б) іудаїзм;
- в) конфуціанство;
- г) даосизм;
- д) буддизм.

16. Етнічний характер — це:

- а) сукупність історично сформованих ознак, що визначають звичні манери поведінки, типовий спосіб дій, ставлення до навколишнього світу, праці, своєї і чужої етнічних спільнот;
- б) певні стандарти реагування більшості членів етносу на однакові ситуації, що відбуваються в навколишньому світі;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

17. Етнічний темперамент характеризується:

- а) сукупністю історично сформованих ознак, що визначають звичні манери поведінки, типовий спосіб дій, ставлення до навколишнього світу, праці, своєї і чужої етнічних спільнот;
- б) певними стандартами реагування більшості членів етносу на однакові ситуації, що відбуваються в навколишньому світі;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

18. Під терміном “автохтон” розуміється:

- а) корінний, місцевий житель, тобто той, хто належить до даної території за народженням, за походженням;
- б) першопочатковий, корінний, місцевий житель, що здавна живе на даній території;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

19. Етнічна культура — це:

- а) успадкований від пращурів комплекс господарського і соціального життя, матеріальної і духовної культури, що визначають стиль життя, виконують етноідентифікуючу роль, дають можливість виділити і протиставити себе іншим етносам;
- б) процес позабіологічної передачі від покоління до покоління усталених культурно-побутових особливостей;
- в) сукупність того, що створено працею і творчістю людей, тобто вироблені ними матеріальні і духовні цінності;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

20. Народність — це:

- а) особливий тип етносоціальної суспільності, що виникла на основі злиття племінних об'єднань, передуює нації та має такі ознаки, як спільність мови, території, економічних і культурних зв'язків, а також єдину самоназву;
- б) історично усталена на певній території стійка біосоціальна сукупність людей, що має відносно стабільні спільні ознаки та особливості культури й мови, а також усвідомлює свою внутрішню

єдність та відмінність від інших спільнот (самосвідомість), що зафіксовано в самоназві (етнонімі);

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

21. Під назвою субетнос можна вважати:

а) історично усталену на певній території стійку біосоціальну сукупність людей, що має відносно стабільні спільні ознаки та особливості культури й мови, а також усвідомлює свою внутрішню єдність і відмінність від інших спільнот (самосвідомість), що зафіксовано в самоназві (етнонімі);

б) групу людей, що виникає усередині етносу та, усвідомлюючи свою єдність з ним, вирізняється самобутніми ознаками традиційно-побутової культури (житло, фольклор, їжа, одяг), мовними особливостями (діалектами) тощо;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

22. До етнічних груп належать:

а) територіальні частини етносу, що відрізняються локальною специфікою розмовної мови, культури та побуту, іноді мають самоназву та подвійну самосвідомість;

б) частини етносів (племен, народностей, націй), які в зв'язку з багатьма причинами є відокремленими від ядра етносів та функціонують поза межами цих етносів, в іншому національному середовищі;

в) етнокультурна спільність, що визначається такими параметрами, як спільність мовних і расових ознак, релігійних вірувань, країни походження, а також усвідомленням відмінності від іншого суспільного оточення;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "а" і "в";

е) правильні відповіді "б" і "в";

є) усі відповіді правильні.

23. До малочисельних прийнято відносити етноси, чисельність яких не перевищує:

а) 10 тис. чол.;

б) 20 тис. чол.;

в) 30 тис. чол.;

г) 40 тис. чол.;

д) 50 тис. чол.;

е) 60 тис. чол.

24. До якого з понять відповідає визначення: особливий вид угруповання, який виник не за волею людей, а в результаті природно – історичного процесу?

А)етнос;

Б)етнікос;

В) субетнос

25. Коли був введений термін “етнологія” в науковий обіг?

А) 1830;

Б) 1784;

В) 1871

26. Вкажіть об'єкт науки “Етнології”

А) людина;

Б) культура;

В) етнос

27. Яка з видів класифікацій є власне етнографічною?

А) лінгвістична;

Б) господарсько-культурна;

В) антропологічна

Г) правильних відповідей немає.

28. Виберіть світові релігії:

А) буддизм;

Б) християнство;

В) індуїзм;

Г) конфуціанство

Д) іслам

29. До малочисельних народів Сибіру належать:

а) якути;

б) тувинці;

в) евенки;

г) долгани;

д) хакаси;

30. Корінні австралійці-аборигени розмовляють різними мовами, яких на сьогодні налічується:

а) 50;

б) 100;

в) 120;

г) 150;

д) 200;

е) 250;

є) правильних відповідей немає.

31. У якому році була відкрита Австралія

А) 1509;

Б) 1615;

В) 1511

32. У якому з регіонів зустрічається Острівний ГКТ

А) Полінезії;

Б) Меланезії;

В) Мікронезії

33. Дайте визначення “Тапа” -

А) елемент одягу у аборигенів Австралії;

Б) вид народної творчості у народів Америки ;

В) їжа у народів Африки

34 . Перші люди на території Австралії з'явилися:

а) 40 тис. років тому;

б) 35 тис. років тому;

в) 30 тис. років тому;

г) 25 тис. років тому.

35 . Який відсоток населення сучасної Австралії складають австралійці-аборигени:

а) 2%;

б) 3%;

в) 4%;

г) до 1%.

36. До складу Мікронезії входять такі острови Океанії:

а) Маршалові;

б) Фіджі;

в) Каролінські та Маріанські;

г) Нова Каледонія;

д) правильні відповіді “а” і “в”;

е) усі відповіді правильні.

37. У сучасній Меланезії кількість папуаських народів досягає:

а) 20;

б) 50;

в) 100;

г) 200;

д) 300;

е) 500;

є) 700.

38.Заселення Америки відбулося:

А) в епоху нижнього палеоліту;

Б) в епоху верхнього палеоліту;

В) в епоху мезоліту

Г) правильна відповідь відсутня

39. Колумб відкрив Америку -

А) 1583 ; Б) 1493 ; В) 1519

40. На узбережжі Аляски і на берегах Льодовитого океану , на півострові Лабрадор і в Гренландії проживають -

А) арктичні мисливці та риболови;

Б) племена лісових мисливців;

В) мисливці на морського звіра

41. Для населення якого ГКТ типу було характерно носіння одягу зі шкіри? Із шкіри оленя виготовляли добре вичищену замшу, одягалися в шкіряні макасини - це

А) племена лісових мисливців;

Б) мисливські племена прерій;

В)збирачі і мисливці Каліфорнії

42. Народи якого ГКТ Америки полювали на бізонів?

А)племена лісових мисливців;

Б) мисливські племена прерій;

В)збирачі і мисливці Каліфорнії

43.Який народ в Америці першим приручив ламу?

А)інки;

Б) алгокіни;

В) пенути

44. Які релігії поширені у народів Америки?

А) даосизм;

Б) християнство;

В) буддизм;

Г)конфуціанство;

Д)іслам;

Е) індуїзм

45 . Європейські переселенці вперше з'явилися в Північній Америці:

а) у першій половині XVI ст.;

б) у другій половині XVI ст.;

в) на початку XVII ст.;

г) у середині XVII ст.

46 . Колонізація Мексики іспанськими конкістадорами розпочалася:

а) у 1518 р.;

б) у 1519 р.;

в) у 1520 р.;

г) у 1521 р.;

д) у 1522 р.;

е) у 1523 р.;

є) у 1524 р.

47. Такі релігії сповідує сучасне індіанське населення Північної Америки:

а) традиційні релігійні вірування;

б) протестантизм;

в) католицизм;

г) усі відповіді правильні.

48. Такі з народів Південної Америки не належать до романської мовної групи індоєвропейської мовної сім'ї:

а) бразильці;

б) перуанці;

в) суринамці;

г) парагвайці-гуарані;

д) правильні відповіді “в” і “г”.

49. У такій з країн Латинської Америки індіанці переважають серед населення:

- а) Гватемала;
- б) Перу;
- в) Болівія;
- г) у жодній з країн Латинської Америки індіанські народи не переважають серед населення.

50. Які раси представлені на африканському континенті

- А) негроїдна;
- Б) австралоїдна;
- Г) європеїдна;
- В) монголоїдна

51. Амхара, тігре, тіграї - населення

- А) Північної Африки;
- Б) Західної Африки;
- В) Північно-Східної Африки

52. Для населення Тропічної Африки характерно:

- А) підсічно-вогнева система землеробства з мотижною обробкою
- Б) зрошувальне землеробство
- В) землеробство в поєднанні зі скотарством

53. Бушмени і готтентоти -

- А) койсанські народи;
- Б) населення Мадагаскару;
- В) Південної Африки

54. Для якого етносу Африканського континенту характерно: невеликі на зріст (141-142 см), більш світлий колір обличчя в порівнянні з сусідами, більш густа рослинність на обличчі, широкій ніс з дуже вузьким і низьким переніссям, тонкі губи?

- А) бушмени;
- Б) пігмеї
- В) готтентоти

55. У яких країнах Північної Африки розселені нубійці?

- а) Єгипет та Лівія;
- б) Єгипет та Судан;
- в) Лівія та Туніс;
- г) правильних відповідей немає.

56. До якої мовної сім'ї належить народ амхара в Ефіопії?

- а) семіто-хамітської;
- б) нігеро-кордофанської;
- в) ніло-сахарської;
- г) правильних відповідей немає.

57. У якій з країн Північної Африки християнська громада складає до 10% населення?

- а) Лівія;
- б) Туніс;

- в) Єгипет;
- г) Марокко.

58. Такі з антропологічних типів є найбільш поширеними серед малагасійського народу:

- а) монголоїдний;
- б) негроїдний;
- в) європеїдний;
- г) змішаний;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “б” і “г”.

59. Такий з народів Західної та Центральної Африки належить до семіто-хамітської мовної сім'ї:

- а) хауса;
- б) йоруба;
- в) ібо;
- г) сонгаї.

60. До такої християнської конфесії належать африканери(бури) Південноафриканської республіки та Намібії?

- а) лютеранської;
- б) католицької;
- в) кальвіністської;
- г) методистської.

61. Такі ГКТ представленні серед народів Західної Азії:

- А) плужних землеробів;
- Б) кочове скотарство;
- В) оленярства
- Г) правильних відповідей немає.

62. Продовжіть речення: Поселення землеробів Західної Азії звично...

- А) кучові в плані;
- Б) забудовані квартали;
- В) вуличного плану
- Г)

63. Матеріальна культура землеробів відмінна від матеріальної культури скотарів Передньої Азії (ствердіть та вкажіть на прикладах)

- А) так, а саме
- Б) ні, через ...
- В) деякі елементи :

64. Соціальні відносини у народів Західної Азії базуються на:

- А) мусульманському праві-шаріат;
- Б) нормах релігійного та звичаєвого права

65. Які релігії представленні в регіоні Західної Азії?

- А) іслам;
- Б) християнство;

В) буддизм;

Г) конфуціанство;

Д) шаманізм

66. Виберіть країни, які не входять до історико-культурного регіону Південної Азії:

А) Афганістан;

Б) Пакистан;

В) Непал;

Г) Туреччина

67. На мовах яких мовних сімей розмовляють народи Південної Азії?

А) індоєвропейська, семіто-хамітська, алтайська

Б) індоєвропейська, дравідійська, тибето-бірманська, мон-кхмерська

Г) північнокавказька, індоєвропейська, семіто-хамітська, дравідійська

68. Виберіть, які культури вирощують в народи Південної Азії:

А) рис, чай, бобові, маслини, кукурудза

Б) рис, чай, цукрова тростина, маслини, хлібне дерево

В) рис, чай, бобові, маслини, кукурудза, кабачки

69. В якому з видів ремесел спеціалізуються народи Південної Азії?

А) плетіння;

Б) виробництво тканин;

В) гончарство

70. Завершіть думку : Населення Західного Пакистану проживає -

А) великими поселеннями з невеликими дворищами

Б) в сільській місцевості кучового планування

В) в будинках вуличного планування

71. Індуси на голові носять -

А) шапочку;

Б) тюрбан;

В) конусовидну шляпу

72. Особливості суспільного устрою у народів Південної Азії

А) племінна ендогамія;

Б) кастова система;

В) родоплемінні відносини

73. Які релігії поширені серед народів Південної Азії?

А) іслам;

Б) християнство;

В) буддизм;

Г) конфуціанство;

Д) шаманізм;

Е) індуїзм

74. Виберіть народи, які не проживають у Південно-Східній Азії

А) індуси;

Б) мальгаші;

В) кхмери;

Г) в'єти

75. Позначте, які групи населення зустрічаються у народів Південно-Східної Азії:

А) рівнинні жителі;

Б) мешканці південних островів;

Г) гірські племена;

В) напівкочове населення

76. Виберіть, які культури вирощують народи Південно-Східної Азії:

А)рис, чай, бобові, маслини, кукурудза

Б) каучуконоси, чай, рис, маслинні культури

В) рис, чай, бобові, маслини, кукурудза, кабачки

77. Вкажіть ГКТ народів Південно-Східної Азії

А)мотичні землероби;

Б) плужні землероби;

В) рибалки приморських районів;

Г) кочове скотарство

75. Виберіть типи поселень, які характерні для народів Південно-Східної Азії

А)підземні

Б) на плотах і човнах;

В) на сваях;

Г) земляні

76.Одяг народів Південно-Східної Азії в давнину був поширений -

А)незшитий;

Б) зшитий;

В) поєднував елементи зшитого та незшитого

77. Традиційний сімейний устрій у населення Південно-Східної Азії представлений

А) великими сім'ями в патріархальній формі;

Б) моногамною сім'єю;

В) полігамна сім'я у формі матріархату

78. Які релігії поширені серед народів Південної Азії?

А) іслам;

Б) християнство;

В) буддизм ;

Г)мусульманство;

Д)шаманізм;

Е) індуїзм

79.На мовах яких мовних сімей розмовляють народи Східної Азії?

А) алтайська, сіно-тібетська, австронезійська, тайська, австроазіатська

Б) індоевропейська, дравідійська, тибето-бірманська, мон-кхмерська

Г) північнокавказька, індоевропейська, семіто-хамітська, дравідійська

80. Виберіть, які культури вирощують народи Східної Азії:

- А) рис, просо, різні зернові культури, чай, бобові, маслини, кукурудза
 Б) рис, чай, цукрова тростина, маслини, хлібне дерево
 В) рис, чай, бобові, маслини, кукурудза, кабачки

81. В якому з видів ремесел спеціалізуються народи Східної Азії?

- А) плетіння;
 Б) виробництво шовку;
 В) фарфору

82. Який з видів занять зустрічається лише у народів Східної Азії?

- А) збір морської капусти, молюсків;
 Б) полювання на морського звіра;
 В) добування перлин

83. Який з народів Східної Азії в їжу вживає м'ясних собак?

- А) китайці;
 Б) корейці;
 В) монголи

84. Назвіть офіційну релігію імператорського Китаю

- А) конфуціанство;
 Б) даосизм;
 В) буддизм

85. Які релігії поширені серед народів Східної Азії

- А) даосизм;
 Б) християнство;
 В) буддизм;
 Г) конфуціанство;
 Д) синтоїзм;
 Е) індуїзм

86. Переселення турків-сельджуків до Малої Азії відбулося:

- а) у другій половині XI ст.;
 б) на початку XII ст.;
 в) у першій половині XII ст.;
 г) у другій половині XII ст.;
 д) наприкінці XII ст.;
 е) у першій половині XIII ст.;
 є) правильних відповідей немає.

87. Серед народів Західної Азії до іранської мовної групи не належать:

- а) перси;
 б) курди;
 в) турки;
 г) афганці;
 д) асирійці.

88 . Такий з народів Північного Кавказу сповідує православну релігію:

- а) адигейці;

- б) осетини;
- в) аварці;
- г) черкеси;
- д) кабардинці.

89. Сікхізм, що виник та сформувався як релігійна течія уXVI–XVII ст., найбільше сповідують:

- а) раджастанці;
- б) гуджаратці;
- в) пенджабці Індії;
- г) раджастанці та гуджаратці.

90. До такої мовної групи належать уйгури Західного Китаю:

- а) китайської;
- б) монгольської;
- в) тюркської;
- г) тибето-бірманської.

91. Знайдіть неправильні відповіді. Такі з етносів не бралиучасті в етногенезі французького народу:

- а) галли;
- б) римляни;
- в) греки;
- г) етруски;
- д) нормани;
- е) карфагеняни;
- є) франки;
- ж) бургунди.

92 . Такі з народів Центральної Європи не належать до слов'янської мовної групи індоєвропейської мовної сім'ї:

- а) румуни;
- б) поляки;
- в) серби;
- г) боснійці;
- д) албанці;
- е) угорці;
- є) болгари.

93 . Знайдіть неправильні відповіді. До індоєвропейської мовної сім'ї не належать такі народи:

- а) голландці;
- б) валонни;
- в) баски;
- г) фламандці;
- д) мальтійці;
- е) бретонці.

94. У таких північноєвропейських країнах розселені саамі (лопарі):

- а) Швеція та Норвегія;

- б) Фінляндія та Швеція;
- в) Фінляндія, Швеція та Норвегія;
- г) Фінляндія та Норвегія.

95. Такі течії християнської релігії представлено серед шотландців:

- а) кальвінізм та лютеранство;
- б) кальвінізм та англіканство;
- в) кальвінізм та католицизм;
- г) англіканство та католицизм.

96. У якій з країн Південної Європи православна релігія є державною:

- а) Мальта;
- б) Португалія;
- в) Андорра;
- г) Греція.

97. До якої мовної групи відносяться: іспанці, каталонці, португальці, галісійці, французи, валони, франко-швейцарці, італійці, рето-рамці, вельські?

- А) германської;
- Б) романської;
- Г) слов'янської

98. До якої групи народів відносяться баски?

- А) кельтської;
- Б) романської;
- Г) слов'янської;
- Д) ні до жодної

99. До якого з типів відноситься наступна характеристика: “Велика кам'яна будівля, переважно в 2-3 поверхи, в гірській місцевості будинок нерідко стоїть на схилі гори; фасад, той, що попереду, має більше поверхів, чим той, що позаду; на верхній поверх ведуть зовнішні сходи. В нижній частині багато господарських приміщень. Планування будинку складне. Дах двоскатний ”

- А) Середземноморський;
- Б) Альпійський;
- В) Франкський

100. “Калевала” -

- А) традиційний обряд у саамів;
- Б) карело-фінський епос;
- В) назва твору у комі-пермяків

101. Які народи європейської Півночі вшановують “горобину” і “черемху”

- А) карели;
- Б) венси;
- В) комі-зеряни

102. Який народ з'явився на території Європи в X столітті і має самоназву “ром”

- А) молдовани;
- Б) цигани;
- В) калмики

103. Як у естонців називали забудову у вигляді конічного шабашу з жердин і відкритим вогнищем всередині

- А) кода;
- Б) куа;
- В) куала

104. Які з релігій не поширені у народів Західної Європи

- А) даосизм;
- Б) християнство;
- В) конфуціанство;
- Г) іслам;
- Е) індуїзм

105. Яку мали назву народні вистави з релігійним чи історичним змістом у басків

- А) “шопки”;
- Б) “пасторалі”;
- В) “кукерські ігрища”

106. У кого з народів світу зустрічаються двосторонній одяг в зимовий період

- А) чукчі;
- Б) коряки;
- В) евенки

107. Як називалися житла, збудовані із снігу

- А) чум;
- Б) іглу;
- В) хижа

108. Яка з тварин у народів Австралії була приручена першою

- А) кенгуру;
- Б) негавкаюча собака Дінго;
- В) свиня

109. Чи займалося населення Австралії на момент приходу європейців землеробством ?

- А) так;
- Б) ні
- В) вірної відповіді немає

110. Чи відомий був вогонь у народів Австралії на момент приходу європейців?

- А) так, його добували....;
- Б) ні, вогонь принесли європейці;
- В) його знали , але не використовували;
- Г) правильної відповіді немає .

15. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання етнології. Методологія, методика та джерела вивчення етнології.
2. Історія етнологічної науки.
3. Основні категорії та поняття етнологічної науки.
4. Класифікація народів світу, її види.
5. Історико-культурне районування Австралії і Океанії. Етногенез та етнічна історія народів Австралії та Океанії.
6. Народи Австралії.
7. Народи Океанії.
8. Етногенез і етнічна історія народів Західної Азії. Сучасний етнічний склад народів Західної Азії.
9. Господарство народів Західної Азії.
10. Матеріальна культура народів Західної Азії.
11. Сім'я та соціальні відносини народів Західної Азії.
12. Духовна культура народів Західної Азії.
13. Етногенез і етнічна історія народів Південної Азії. Сучасний етнічний склад і держави Південної Азії.
14. Господарство народів Південної Азії.
15. Матеріальна культура народів Південної Азії.
16. Сім'я та соціальні відносини народів Південної Азії.
17. Духовна культура народів Південної Азії.
18. Етногенез і етнічна історія народів Південно-Східної Азії. Сучасний етнічний склад і держави Південно-Східної Азії.
19. Господарство народів Південно-Східної Азії.
20. Матеріальна культура народів Південно-Східної Азії.
21. Сім'я та соціальні відносини народів Південно-Східної Азії.
22. Духовна культура народів Південно-Східної Азії.
23. Етногенез і етнічна історія народів Східної Азії
24. Господарство народів Східної Азії.
25. Матеріальна культура народів Східної Азії.
26. Соціальна організація народів Східної Азії.
27. Духовна культура народів Південно-Східної Азії.
28. Етногенез і етнічна історія народів Центральної Азії.
29. Господарство народів Центральної Азії.
30. Суспільна організація народів Центральної Азії.
31. Матеріальна культура народів Центральної Азії.
32. Духовна культура народів Центральної Азії.
33. Етногенез і етнічна історія народів Сибіру.
34. Господарсько-культурні типи корінного населення Сибіру.
35. Духовне життя народів Сибіру.
36. Країни, держави і населення Африки. Етнолінгвістична, антропологічна і релігійна класифікація народів Африки.
37. Народи Північної Африки.

38. Народи Північно-Східної Африки.
39. Народи Західної Тропічної Африки.
40. Народи Центральної, Східної і Південної Африки.
41. Койсанські народи, пігмеї та населення Мадагаскару.
42. Загальна характеристика американських континентів та їх народів. Країни Північної Америки.
43. Етногенез та етнічна історія доколумбової Америки.
44. Антропологічна та лінгвістична характеристика народів Північної Америки.
45. Аборигени Північної Америки. Основні мовні спільності (ескімосько-алеутська, атанакська, алгонкіно-вакшська та інші родини).
46. Господарсько-культурні типи до європейської колонізації Північної Америки.
47. Арктичні мисливці та рибалки. Лісові мисливці, землероби Північної Америки.
48. Державні об'єднання доколумбової Америки: інки, ацтеки, майя.
49. Землеробські народи Південної Америки.
50. Європейська колонізація Центральної та Південної Америки та її наслідки. Роль індійського, іспанського, португальського, негритянського та інших компонентів у формуванні сучасного етнічного складу населення. Його расові та лінгвістичні особливості.
51. Традиційно-побутова культура та етнічні процеси в країнах Латинської Америки.
52. Загальна характеристика європейського материка та його народів. Держави народів Західної Європи.
53. Етногенез, етнічний та антропологічний склад населення Західної Європи.
54. Етнолінгвістична класифікація: основні родини, романська, германська, кельтська, фіно-угорська та інші мовні групи. Їхні характерні риси.
55. Регіональні особливості традиційно-побутової культури народів Західної Європи. Сучасні етнічні процеси.
56. Загальна характеристика народів Східної Європи: південні, західні і східні слов'яни. Держави і народи Східної Європи.
57. Концепція етногенезу слов'ян. Основні етапи етнічної історії. Подібність та відмінності мов слов'янської групи.
58. Суспільний та сімейний побут слов'ян. Матеріальна і духовна культура, давні вірування і сучасні релігії слов'ян.
59. Особливості етнічних процесів у слов'ян.
60. Основні регіони розселення неслов'янських народів Східної Європи: Волго-Кам'я, Прибалтика, Європейська Північ, Південь і Південний Захід. Їх антропологічна, етнолінгвістична та релігійна характеристика.

61. Господарство, матеріальна та духовна культура неслов'янських народів Східної Європи. Сучасні етнічні процеси.
62. Загальна характеристика Кавказу як особливої історико-етнографічної області. Держави і народи Північного Кавказу і Закавказзя.
63. Особливості етногенезу та етнічної історії. Сучасний етнічний склад населення Кавказу.
64. Заняття, побут, матеріальна та духовна культура народів Кавказу.
65. Суспільне життя та сімейні відносини. Релігійні вірування. Фольклор та мистецтво народів Кавказу.

Важливим етапом в підготовці до контрольних робіт та екзамену є робота з контурними картами, які виконуються протягом семестру до кожного семінарського заняття, згідно теми, але викладачу здаються перед іспитом.

Виконання контурних карт передбачається з тем “Історико-етнографічне районування народів світу” та “Мовна класифікація народів світу”. Всі завдання повинні виконуватися на контурних картах для ЗОШ (8-11 класи), чи на їх копіях: Карты виконуються по наступним регіонам:

1. Народи Західної Європи
2. Народи Кавказу
3. Народи Східної Європи
4. Народи Африки
5. Народи Західної Азії
6. Народи Східної Азії
7. Народи Південної Азії
8. Народи Південно-Східної Азії
9. Народи Середньої Азії
10. Народи Австралії і Океанії
11. Сучасні народи Північної Америки
12. Сучасні народи Південної Америки
13. Народи північної Америки до європейської колонізації
14. Народи Південної Америки до європейської колонізації

Під час виконання слід врахувати наступне:

- 1) Всі помітки, цифри, знаки повинні бути чітко нанесені. Оформленням варто займатися за допомогою кольорових олівців, без використання фломастерів та маркерів.
- 2) На карті не слід відмічати додаткову інформацію, що не передбачена завданням.
- 3) Кожне з перерахованих завдань слід виконувати на окремій контурній карті, окрім, можливо виконання завдань по декільком регіонам на одній карті (наприклад, Народи Східної, Народи Південно-Східної Азії та ін.) В цьому випадку всі умовні позначки

- повинні бути однаковими для всіх регіонів
- 4) На кожній карті внизу обов'язково повинні бути умовні позначки.

16. КРИТЕРІЇ ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Контроль знань здійснюється з метою встановлення рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу та практичних навичок, що передбачені навчальною програмою дисципліни і включає такі форми:

- поточний контроль;
- модульний контроль;
- підсумковий контроль;
- ректорський контроль.

Поточний контроль передбачає перевірку знань на семінарах (обговорення, повідомлення, реферати, тести, реферат, поточна контрольна робота тощо). *Модульний* контроль передбачає проведення контрольної роботи за наслідками вивченого матеріалу навчальних тем. *Підсумковий* контроль передбачає залік.

Оцінювання знань з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань за 100-бальною шкалою. Завдання поточного контролю оцінюється в межах від 0 до 75 балів, а завдання, що виносяться на залік або екзамен – в 25 балів. Оцінювання можна проводити за такими формами контролю: поточний – виступ на практичних заняттях (до 5 балів); ведення читацького щоденника (до 5 балів), вивчення творів напам'ять (до 5 балів), виконання індивідуальних домашніх завдань (до 40 балів – кожне індивідуальне завдання оцінюється до 5 балів), тематичний (за модулем контроль (тестування) – до 50 балів (кожна правильна відповідь оцінюється одним балом), підсумковий контроль – виставлення семестрової оцінки студентам, які опрацювали теоретичні теми і практично засвоїли їх. Результати виставляються у відомість.

Шкала оцінювання знань

Рейтинговий показник	Оцінка у національній шкалі		Оцінка ECTS
90–100	Зараховано	5 (відмінно)	A (відмінно)
82–89		4 (добре)	B (добре)
75–81			C (добре)
68–74		3 (задовільно)	D (задовільно)
60–67			E (задовільно)
35–59	Незараховано	2 (незадовільно)	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1–34		-	F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням

Критерії визначення оцінок

5 (відмінно) А – «відмінно» - студент глибоко і досконало знає матеріал усіх тем дисципліни, повністю засвоїв теоретичні основи курсу, уміє визначати причини і наслідки суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, що відбулися в зарубіжній історії.

4 (добре) В – «дуже добре» - студент добре засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички на рівні, який дає можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з окремими неточностями (у визначенні характеристики подій і явищ зарубіжної історії тощо).

С – «добре» - студент засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички на рівні, який дає можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з кількома помилками.

3 (задовільно) D – «задовільно» - студент в цілому засвоїв теоретичний матеріал і набув практичних навичок, що дозволяє йому непогано виконувати завдання, проте кількість суттєвих помилок становить більше трьох.

Е – «задовільно» - студент ознайомлений в загальних рисах з теоретичним матеріалом і має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімальних вимог.

2 (незадовільно) FX – «незадовільно» - студент має уявлення про теоретичний матеріал дисципліни, але при виконанні практичних завдань допускається дуже грубих помилок. Необхідно повторно опрацювати матеріал і повторно скласти іспит.

F – «незадовільно» - студент не засвоїв матеріал навчальної дисципліни не розуміє теоретичного матеріалу та не має практичних навичок для виконання поставлених завдань. Необхідна подальша робота з обов'язковим повторним опрацюванням курсу.

Розподіл балів на поточно-модульний і підсумковий контроль знань

Загальна кількість балів, що відводиться на навчальну дисципліну – 100 балів. З дисциплін, для яких навчальним планом передбачено проведення підсумкового контролю (екзамену) на поточно-модульний контроль виділяється 50 балів, на підсумковий контроль – 50 балів. З дисциплін, для яких підсумковий контроль передбачено у формі заліку, на поточно-модульний контроль виділяється 100 балів.

Поточно-модульний контроль

Розподіл і затвердження за кожними видом роботи балів поточно-модульного контролю здійснюється з урахуванням наступних підходів.

Кількість балів, що припадає на поточно-модульний контроль (100 балів), розподіляється відповідно по модулях відповідно до їх кількості і змісту згідно з робочою програмою навчальної дисципліни.

У межах кожного модулю кількість балів розподіляється по змістових модулях за різними видами навчальної діяльності студента і на модульну контрольну роботу.

В межах змістового модулю кількість балів розподіляється за такими видами навчальної діяльності студента:

- усна відповідь на семінарських заняттях та колоквіумах;
- поточні контрольні роботи;
- тестування;
- публікації у наукових виданнях;
- участь у наукових гуртках та проблемних групах;
- участь у розробці навчально-методичних матеріалів;
- підготовка рефератів, доповідей;
- розв'язання завдань;

- самостійна та індивідуальна робота із змістового модулю;
- доповіді та повідомлення на наукових конференціях різного рівня.

Модульна контрольна робота проводиться у письмовій формі після вивчення всіх змістових модулів у формі опитування, тестування, поточних контрольних робіт тощо. Форма і зміст модульної контрольної роботи визначається кафедрою.

Певну кількість балів студент одержує за виконання завдань самостійної та індивідуальної роботи з окремого модулю і підготовку відповідного звіту про її виконання.

Бали за відвідування занять не нараховуються, водночас зменшується кількість балів за пропуск занять без поважних причин.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль є обов'язковим окремим модулем у навчальних дисциплінах, для яких навчальним планом передбачено проведення екзамену. Загальна кількість балів, яка виділяється на підсумковий контроль становить 50 балів.

Організація і порядок проведення поточно-модульного і підсумкового контролю

Загальний порядок оцінювання знань студента за кредитно-модульною системою, порядок розподілу балів, форми і види завдань, критерії оцінювання знань тощо для кожної навчальної дисципліни доводяться викладачем до відома студентів на початку навчального семестру.

Організація і проведення поточного контролю

Поточно-модульний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань та вмінь студентів з того чи іншого модулю.

Оцінювання знань з того чи іншого змістового модулю проводиться за результатами проведення семінарських занять, виконання студентами самостійної роботи та інших завдань, передбачених робочою навчальною програмою та обов'язкового виконання студентом модульної контрольної роботи.

Результати поточно-модульного контролю виставляються в журналах обліку роботи академічних груп.

Організація і проведення модульної контрольної роботи

До модульної контрольної роботи допускаються студенти у разі виконання ними усіх передбачених видів робіт і завдань, передбачених робочою навчальною програмою для даного модулю, в тому числі завдання самостійної роботи, реферати, контрольні роботи, тестування тощо.

Модульні контрольні роботи проводяться у письмовій формі.

У разі, коли студент не з'явився на проведення модульної контрольної роботи без поважних причин, він отримує нуль балів.

Перездача модульної контрольної роботи допускається у строки, які встановлюються викладачем.

Організація і проведення підсумкового контролю

До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали усі модульні контрольні роботи, передбачені для навчальної дисципліни і за рейтинговим показником набрали не менш як 35 балів (з 75 балів).

У разі, коли рейтинговий показник з навчальної дисципліни (за поточно-модульним контролем) не менш ніж 61 бал, студент має право не складати підсумковий контроль з навчальної дисципліни. Рейтинговий показник студента при цьому виставляється відповідно до набраної кількості балів.

За результатами підсумкового контролю рейтинговий показник з навчальної дисципліни не може бути зменшений.

Визначення рейтингового показника з навчальної дисципліни

Підсумковий рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни, для якої навчальним планом передбачено екзамен встановлюється як сума набраних студентом балів під час вивчення та контролю знань з усіх модулів дисципліни і підсумкового контролю за встановленою шкалою розподілу балів.

Підсумковий рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни, для якої навчальним планом передбачено залік встановлюється як сума набраних студентом балів за поточно-модульним контролем.

Якщо студент не погоджується з результатами контрольних заходів, він може протягом двох днів після ознайомлення з результатами, звернутися з апеляцією до завідувача кафедри. Завідувач кафедри протягом трьох днів разом з викладачем, розглядає апеляцію і приймає остаточне рішення, про яке повідомляється студент.

За результатами апеляції кількість виставлених балів не зменшується.

Якщо у підсумку студент отримав за рейтинговим показником оцінку "FX", то він допускається до повторного складання підсумкового контролю з дисципліни. Студент, допущений до повторного складання підсумкового контролю зобов'язаний у терміни, визначені деканатом, перездати невиконані (або виконані на низькому рівні) завдання поточно-модульного контролю, виконати модульні контрольні роботи і скласти підсумковий контроль.

Рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни при цьому визначається за результатами повторного складання підсумкового контролю і не впливає на загальний рейтинг студента.

У разі отримання студентом за рейтинговим показником оцінки “F”, то він повинен пройти повторний курс вивчення цієї дисципліни протягом наступного семестру (навчального року) за графіком, встановленим деканатом. Бали, отримані студентом при вивченні дисципліни у попередній період, анулюються .

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
68-74		
60-67	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

17. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Базова**

1. Алексеев В. П. География человеческих рас / В. П. Алексеев. – М. : Мысль, 1974. – 352 с.
2. Алексеев В. П. Историческая антропология: Учеб. пособие / В. П. Алексеев. – М. : Высшая школа, 1979. – 216 с.
3. Андреев В. М. Австралия и Океания / В. М. Андреев – М. : Географгиз, 1959. – 78 с.
4. Артюнов С. А. Япония : народ и культура / С. А. Артюнов, Р. Ш. Джарылгасинова. – М. : Знание, 1991. – 62 с.
5. Балтийский этнографический сборник: [в 32 т.] / Труды института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. – М. : Из-во АН СССР, 1956. – 272 с. – 32 т.
6. Баран В. Д. Походження слов'ян / В. Д. Баран, Д. Н. Козак, Р. П. Терпиловський. – К. : Наукова Думка, 1991. – 144 с.
7. Берзина М. Я. Формирование этнического состава населения Канады / М. Я Берзина. – М. : Наука, 1971. – 194 с.
8. Болтарович З. С. Україна в дослідження польських етнографів / З. С. Болтарович. – К. : Наукова думка, 1976. – 189 с.
9. Борисенко В. К. Весільні обряди та звичаї на Україні / В. К. Борисенко. – К. : Наукова думка, 1988. – 188с.
10. Бромлей Ю. В. Этнос и этнография / Ю. В. Бромлей. – М. : Высшая школа, 1973. – 320 с.
11. Бромлей Ю. В. Этносоциальные процессы в СССР / Ю. В. Бромлей. – М. : Знание, 1986. – 62 с.
12. Бромлей Ю. В. Современные проблемы этнографии / Ю. В. Бромлей. – М. : Наука, 1981. – 393 с.
13. Бромлей Ю. В. Человечество – это народы / Ю. В. Бромлей, Р. Г. Подольный. – М.: Мысль, 1990. – 392 с.
14. Брук С. И. Население мира: Этнодемографический справочник / С. И. Брук. – М. : Наука, 1986. – 832 с.
15. Ажалоо Институют Вопросы этнической истории эстонского народа / А. Институют. – Таллин : Эстонское гос. изд-во, 1956. – 327 с.

16. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Українське Видавництво, 1991. – 309 с.
17. Восточнославянский этнографический сборник : [в 32 т.] / Труды института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая; отв. ред. Токарев С. А. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – 797 с.
18. Гумилев Л. Н. Древние тюрки / Л. Н. Гумилев. – М. : Кристал, 1993. – 362 с.
19. Гумилев Л. Н. География этноса в исторический период / Л. Н. Гумилев. – Л. : Наука, 1990. – 278 с.
20. Дашкевич Я. Основні етапи етнічної історії української нації / Я. Дашкевич // Родовід – 1991. – № 2. – С. 32-36
21. Дяченко В. Д. Антропологічний склад українського народу / В. Д. Дяченко. – К. : Наукова думка, 1965. – 132 с.
22. А. Пономарьов Етнографія України / А. Пономарьов. – К. : Либідь, 1994. – с.453
23. Этнография и смежные дисциплины этнографической субдисциплины. Школы и направления. Методы / кол. авт.: М. В. Крюков (отв. ред.) , И. Зеленков [и др.]. – М. : Наука, 1988. – 222 с.
24. Жуковская Н. Л. Судьба кочевой культуры: рассказы о Монголии и монголах / Н. Л. Жуковская. – М. : Наука, 1990. – 112с.
25. Зеленин Д. К. Восточнославянская этнография / Д. К. Зеленин. – М. : Наука, 1991. - 511 с.
26. Аверкиева Ю. П. Индейцы Северной Америки / Ю. П. Аверкиева. – М. : Наука, 1974. – 343 с.
27. Исмагилова Р. Н. Этнические проблемы современной Тропической Африки / Р. Н. Исмагилова. – М. : Наука, 1973. – 415 с.
28. Историко-этнографический атлас Сибири / под ред. Л. П. Потапова, М. Г. Левина. – М. : Изд-во Академия Наук СССР, 1961. – 501 с.
29. Итс Р. Ф. Введение в этнографию: Учебное пособие / Р. Ф. Итс. – Л. : Изд-во Ленинградский университет, 1974. – 168 с.
30. Кабо В. Р. Происхождение и ранняя история аборигенов Австралии / В. Р. Кабо. – М. : Наука, 1969. – 406с.

31. Крюков М. В. Календарные обычаи и обряды народов Восточной Азии / М. В. Крюков, Р. Ш. Джарылгасинова. – М. : Наука, 1989. – 340 с.
32. Кинжалов Р. В. Культура древних майя / Р. В. Кинжалов. – М. : Наука, 1970. – 364 с.
33. Козлов В. И. Между этнографией, этнологией и жизнью / В. И. Козлов // Этнографическое образование. – 1992. - № 3. – С. 7-12
34. Культура и быт народов Зарубежной Европы : Этнографические исследования / под ред. С. А. Токарева. – М. : Наука, 1967. – 254 с.
35. Культура и быт народов Северного Кавказа / под ред. В. К. Гарданова. – М. : Наука, 1968. – 349 с.
36. Культура і побут населення України : навч. посіб. / В. І. Наулко, Л. Ф. Артюхов, В. Ф. Горленко [та ін.]; за ред. С. В. Головка. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.
37. Лурье С. В. Историческая этнология : учеб. пособ. / С. В. Лурье. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 448 с.
38. Малые народы Южной Азии / под ред. М. К. Кудрявцева. – М. : Наука, 1978. – 244 с.
39. Маркарьян С. Б. Праздники в Японии: обычаи, обряды, социальные функции / С. Б. маркарьян, Э. В. Молодкова. – М. : Наука, 1990. – 248 с.
40. Марков Г. Е. Кочевники Азии / Г. Е. Марков. – М. : МГУ, 1976. – 320 с.
41. Миклухо Маклай Н. Н. Собрание сочинений. В 6-ти томах. Т. 3. Статьи и материалы по антропологии и этнографии народов Океании. – М. : Наука, 1951. – с.
42. Мифы и легенды в искусстве стран Юго-Восточной Азии / под ред. Н. Каневской, Э. Никитина, В. Сычева. – М. : Союзрекламкультура, 1990. – 112 с.
43. Мифы, культура, обряды народов Зарубежной Азии / под ред. Н. Л. Жуковской . – М. : Наука, 1986. – 254 с.
44. Рикман Э. А. Молдаване : Очерки истории, этнографии, искусствоведения / Э. А. Рикман, Я. С. Гросуп. – Кишинев : Штиица, 1977. – 459 с.

45. Морган Л. Г. Древнее общество / Л. Г. Морган. – М. : Институт народного севера, 1934. – 352 с.
46. Народы Австралии и Океании / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – 872 с.
47. Народы Америки / под ред. А. В. Ефимова, С. А. Токарева . – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – Т. 1-2. – 684 с.
48. Народы Африки: Этнографические очерки / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – 693 с.
49. Народы Восточной Азии / под общ. ред. С. П. Толстова. – Л. : Изд-во АН СССР, 1965. – 1006 с.
50. Народы европейской части СССР. В 2-х томах. Т. 1. / Под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1964. – 978 с.
51. Народы европейской части СССР. В 2-х томах. Т. 2. / Под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1964. – 913 с.
52. Народы Зарубежной Европы. В 2-х томах Т. 1. – М. : Наука, 1964. – 958 с.
53. Народы Зарубежной Европы. В 2-х томах Т. 2. – М. : Наука, 1965. – 619 с.
54. Народы и языки Сибири / под ред. М. А. Бородина. – М. : Наука, 1978. – 108 с.
55. Народы Кавказа В 2-х томах Т 1. / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – 589 с.
56. Народы Кавказа В 2-х томах Т 2. / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 663 с.
57. Народы мира: Историко-этнографический справочник / под ред. Ю. В. Бромлей. – М. : Советская Энциклопедия, 1988. – 624 с.
58. Народы Передней Азии / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1957. - 613 с.
59. Народы Сибири / под общ. ред С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – 1042 с.
60. Народы Сибири на современном этапе / под ред. В. С. Шмаков. – М. : Наука, 1989. – 187 с.
61. Народы Средней Азии и Казахстана. В 2-х томах Т. 1. / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 739 с.

62. Народы Средней Азии и Казахстана. В 2-х томах Т. 2. / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 749 с.
63. Народы Юго-Восточной Азии / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Наука, 1996. – 742 с.
64. Народы Южной Азии / под общ. ред. С. П. Толстова. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 927 с.
65. Наулко В. І. Етнічний склад населення Української РСР / В. І. Наулко. – К. : Наукова думка, 1965. – 135 с.
66. Нации Латинской Америки. Формирование. Развитие. / под ред. А. В. Ефимова. – М. : Наука, 1964. – 442 с.
67. Национальные процессы в США / под ред. С. А. Гонионского. – М. : Наука. – 400 с.
68. Гонионский С. А. Национальные процессы в Центральной Америки и Мексике / С. А. Гонионский, И. Ф. Хорошаева. – М. : Наука, 1974. – 349 с.
69. Малаховский К. В. Океания Справочник / К. В. Малаховский, В. П. Николаев. – М. : Наука, 1982. – 381 с.
70. Основы этнографии / под ред. С. А. Токарева. – М. : Наука, 1968. – 358 с.
71. Поляков С. П. Историческая этнография Средней Азии и Казахстана / С. П. Полякова. – М. : Изд-во Московского Университета, 1980. – 168 с.
72. Пономарьов А. Українська етнографія / А. Пономарьов. – К. : Либідь, 1994. – с.
73. Проблемы этнографии и этнической истории народов Азии / под ред. Г. Стратанова. – М. : Наука, 1968. – 284 с.
74. Пучков П. И. Население Океании: Этнографический обзор / П. И. Пучков. – М. : Наука, 1967. – 239 с.
75. Пучков П. И. Современная география религий / П. И. Пучков. – М. : Изд-во АН СССР, 1975. – 140 с.
76. Пучков П. И. Формирование населения Меланезии / П. И. Пучков. – М. : Наука, 1968. – 228 с.
77. Пучков П. И. Этническая ситуация в Океании / П. И. Пучков. – М. : Наука, 1983. – 251 с.

78. Пучков П. И. Этническое развитие Австралии / П. И. Пучков. – М. : Наука, 1987. – 197 с.
79. Расы и народы: Америки. – Выпуск 2. – М., 1972., С. 43-72, 72-93
80. Расы и народы: Современные этнические и расовые проблемы. – Вып. 2. – М., 1972
81. Расы и народы: Современные этнические и расовые проблемы. – Вып. 22. – М., 1993
82. Религии мира. 1982-1985. – М., 1983-1986
83. Роуз Ф. Аборигены Австралии / Ф. Роуз. – М. : Прогресс, 1981. – 320 с.
84. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М. : Наука, 1980. – 608 с.
85. Садохин А. П. Этнология / А. П. Садохин, Т. Г. Грушевицкая. – М. : Академия, 2000. – 304 с.
86. Североамериканские индейцы / под ред. Ю. П. Аверкиева. – М. : Прогресс, 1978. – 496 с.
87. Бадман М. К. Сибирь в едином народно-хозяйственном комплексе / М. К. Бадман. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
88. Современные этнические процессы в СССР / под ред. Ю. В. Бромлей. – М. : Наука, 1977. – 562 с.
89. Современные этнонациональные процессы в странах Западной Европы / под ред. Г. И. Анохина. – М. : Наука, 1981. – 183 с.
90. Среднеазиатский этнографический сборник / под ред. С. П. Толстова. – М. : Наука, 1954. – 412 с.
91. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология / Т. Г. Стефаненко. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 368 с.
92. Страны и народы: Африка. Восточная и Южная Африка. В 20-ти томах. Т. 10. / под ред. Ю. Бромлея. – М. : Мысль, 1981. – 270 с.
93. Страны и народы: Африка. Западная и Центральная Африка В 20-ти томах. Т. 5. / по ред. М. Б. Горнунга, Г. Б. Статрушенка. – М. : Мысль, 1979. – 301 с.

94. Страны и народы: Восточная и Центральная Азия в 20-ти томах. Т. 14. / под ред. М. Сладковского, Д. Чумичева. – М. : Мысль, 1982. – 286 с.
95. Страны и народы: Зарубежная Азия. Юго-Восточная Азия. В 20-ти томах. Т. 6. / под ред. П. Пучкова, О. Барышова, Л. Демина. – М. : Мысль, 1979. – 302 с.
96. Страны и народы: Зарубежная Европа. Западная Европа. В 20-ти томах. Т. 4. / под ред. В. П. Максаковского. – М. : Мысль, 1979. – 386 с.
97. Страны и народы: Зарубежная Европа. Северная Европа. В 20-ти томах. Т. 11. / под ред. В. Максаковского, С. Токарева, Л. Серебряного. – М. : Мысль, 1981. – 270 с.
98. Страны Тихого океана: Политика, экономика, этнография, культура / под ред. К. В. Малаховского. – М. : Наука, 1988. – 217 с.
99. Тайлор Э. Первобытная культура / Э. Тайлор. – М. : Политиздат, 1989. – 573 с.
100. Тиводар М. П. Етнологія : навч. посіб. / М. П. Тиводар. – Л. : Світ, 2004. – 624 с.
101. Токарев С. А. История зарубежной этнологии / С. А. Токарев. – М. : Высшая школа, 1978. – 352 с.
102. Пономарьов Л. П. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / Л. П. Пономарьов. – К. : Либідь, 1965. – с.
103. Файнберг Л. А. Охотники Американского Севера: Индейцы и Эскимосы / Л. А. Файнберг. – М. : Наука, 1991. – 184 с.
104. Файнберг Л. А. Индейцы в Бразилии / Л. А. Файнберг. – М. : Наука, 1975. – 236 с.
105. Хозяйство и материальная культура народов Кавказа / под ред. В. К. Гардонова. – М. : Наука, 1968. – 256 с.
106. Шпажников Г. А. Религии стран Африки / Г. А. Шпажников. – М.: Наука, 1981. – 369 с.
107. Шпажников Г. А. Религии стран Западной Азии / Г. А. Шпажников. – М.: Наука, 1978. – 314 с.
108. Шпажников Г. А. Религии стран Юго-Восточной Азии / Г. А. Шпажников. – М.: Наука, 1980. – 247 с.

109. Этническая история народов Азии / под ред. С. М. Абрамзона, Р. Ф. Итса. – М. : Наука, 1972. – 296 с.
110. Этнические процессы в странах Зарубежной Европы / под ред. О. А. Ганцкая. – М. : Наука, 1970. – 284 с.
111. Этнические процессы в странах Карибского моря / под ред. А. Д. Дридзо, Э. Л. Нитобурга. – М. : Наука, 1983. – 308 с.
112. Этнические процессы в странах Юго-Восточной Азии / под ред. А. М. Решетова, Н. Н. Чебоксарова, Я. В. Чеснова. – М. : Наука, 1974. – 320 с.
113. Этнические процессы в странах Южной Азии / под ред. С. А. Артюнова. – М. : Наука, 1976. – 294 с.
114. Этнические процессы и состав населения в странах Передней Азии / под ред. М. С. Иванова. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 171 с.
115. Этногенез и этническая история Севера / под ред. И. С. Гурвича. – М. : Наука, 1975. – 264 с.
116. Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры / под ред. К. Чистова. – М. : Наука, 1987. – 562 с.
117. Этнография за рубежом. Историографические очерки / под ред. Ю. Бромлей, И. Григулевича, Э. Рикмана. – М. : Наука, 1979. – 284 с.
118. Этнография и смежные дисциплины этнографической субдисциплины. Школы и направления. Методы / кол. авт.: М. В. Крюков (отв. ред.) , И. Зеленков [и др.]. – М. : Наука, 1988. – 222 с.
119. Бромлей Ю. В. Этнография / Ю. В. Бромлей, Г. Е. Маркова. – М. : Высшая школа, 1982. – 320 с.
120. Этнография: Учебник / Под ред Ю. В. Бромлей. – М. : 1992. – С. 399
121. Этнологическая наука за рубежом: Проблемы, поиски. Решения. / отв. ред. С. Я. Козлов, П. И. Пучков. – М. : Наука, 1991. – 189 с.

Допоміжна

1. Андрианов Б. В. Неоседлое население мира / Б. В. Андрианов. – М. : Наука, 1985. – 301 с.

2. Арсеньев В. Г. Звери – боги – люди / В. Г. Арсеньев. – М. : Политиздат, 1991. – 24с.
3. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса / Ю. В. Бромлей. – М. : Наука, 1983. – 412 с.
4. Бромлей Ю. В. Современные проблемы этнографииб Очерки теории и истории / Ю. В. Бромлей. – М. : Наука, 1981. – 393 с.
5. Бромлей Ю. В. Создано человечеством / Ю. В. Бромлей, Р. Г. Подольный. – М. : Политиздат, 1984. – 272 с.
6. Громов Г. Г. Методы полевых этнографических исследований/ Г. Г. Громов. - М. : Изд-во Московского университета, 1967. – 108 с.
7. Дридзе А. Люди и обычаи: Этнографические очерки / А. Дридзе, Л. Минц. – М. : Просвещение, 1976. – 175 с.
8. Иорданский В. Б. Звери, люди, боги. Очерки африканской мифологии / В. Б. Иорданский. – М. : Терра-Книжный клуб, 1991. – 400 с.
9. Итс Р. Века и поколения: Этнографические этюды / Р. Итс. – Л. : Мысль, 1986. – 272 с.
10. Долина А. А. Кэмпо – традиция воинских искусств / А. А. Долина, Г. В. Попов. – М. : АНС-Принт, 1990. – 416 с.
11. Леви-Стросс К. Структурная антропология / К. Леви- Стросс. – М. : АСТ, Астрель, 1983. – 544 с.
- 12.П. Мишель Золото муравьев / П. Мишель. – М. : Мысль, 1989 . – 192 с.
13. Півторак Г. Звідки ми і наша мова? / Г. Півторак. – К. : Наукова думка, 1993. – 200 с.
14. Ревуненкова С. В. Мир. Обряд. Религия. Некоторые аспекты проблем на материалах народов Индонезии / С. В. Ревуненкова. – М. : Наука, 1992. – 216 с.
15. Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України / Г. А. Скрипник. – К. : Наукова думка. – 304 с.
16. Сравнительно-историческое изучение языков разных семей: Задачи и перспективы / Под ред. Н. З. Гаджиевой. – М. : Наука, 1982. – 341 с.

17. Сравнительно-историческое изучение языков разных семей: Современное состояние и проблемы / под ред. Н. З. Гаджиевой. – М. : Наука, 1981. – 356 с.
18. Улиг Г. Балли – остров живых богов / Г. Улиг. – М. : Наука, 1991. – 254 с.
19. Фрезер Дж. Дж. Золотая ветвь / Дж. Дж. Фрезер. – М. : Политиздат, 1984. – 784 с.
20. Языки и диалекты мира / отв. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Наука, 1982. – 208 с.

18. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Электронный каталог Научной библиотеки Воронежского гос. ун-та. – ([http : // www.lib.vsu.ru /](http://www.lib.vsu.ru/)).
2. Population Information Network – официальный демографический сайт ООН. – ([http : // www.undp.org/popin/ popin.html](http://www.undp.org/popin/popin.html)).
3. [http://innobi.ru/ audiobooks/z0000011/index.php](http://innobi.ru/audiobooks/z0000011/index.php) народ мая Альберто Рус - Народ майя
4. АУДИОКНИГА В ФОРМАТЕ МР3 <http://etnolog.ru/> этнология
5. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Chesn/index.php Гумер, лекции Чеснова по исторической этнологи

Навчально-методичне видання

Етнологія

***Навчально-методичний посібник
для неісторичних спеціальностей***

Укладач

Гальченко Світлана Іванівна

Кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
ЧНУ ім. Б Хмельницького

Підписано до друку
Тираж 100 примірників
Умовних друкованих аркушів – 4,1
Друк ФОП «АММО»